

dossier crisis en migratie

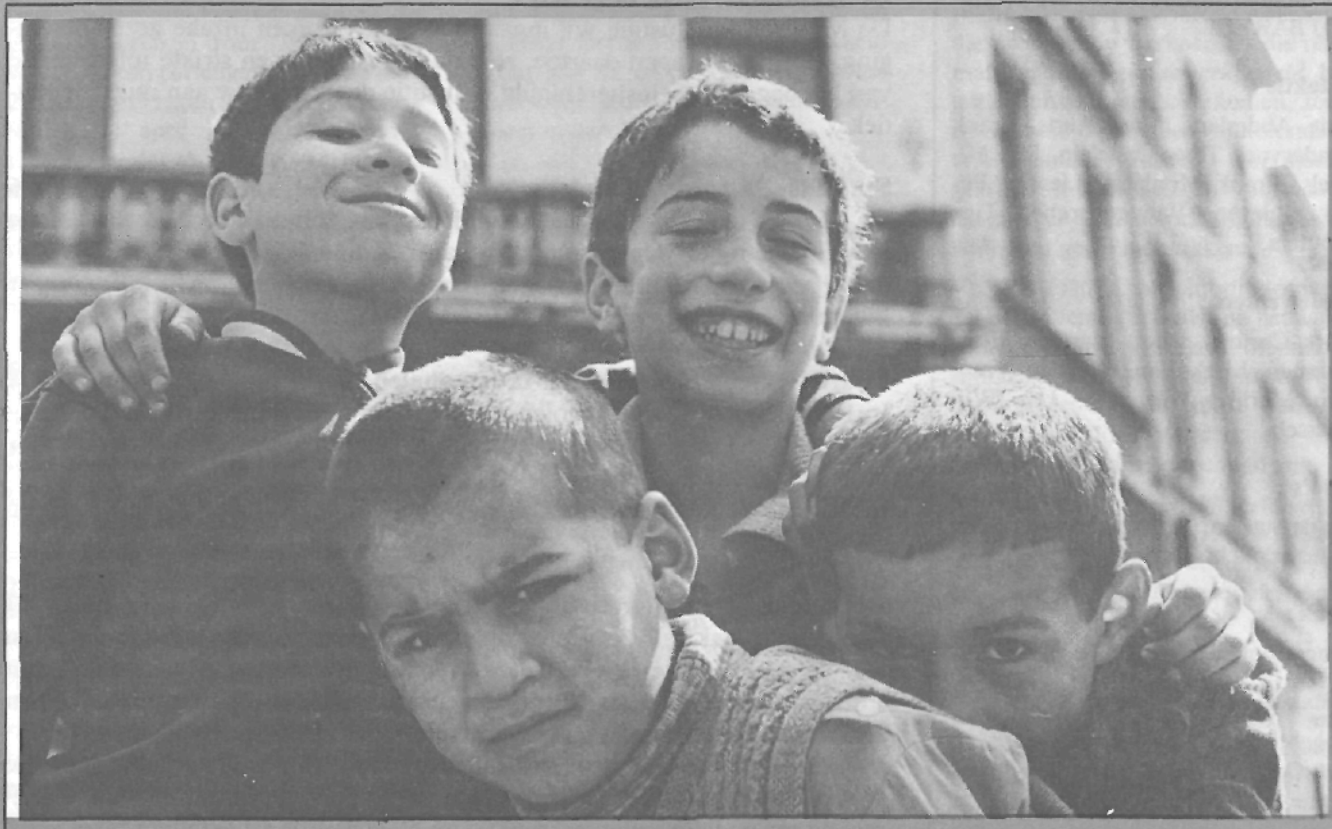

foto Jds

tijdschrift voor wie ten dienste staat van buitenlanders
jaargang 1 - nummer 2 - juni 1978 - driemaandelijks

373EET 3A3EEL

een uitgave van de v.z.w. (in oprichting) BAREEL.

Redactie :

Sarie Abdeslam, Miek Aerts, Frank Bundervoet, Trees Castelein, Luk Michiels, Frank Moulaert, Lieselot Pitery, Lieven Vandenberghe, Tine Wouters.

Medewerkers :

Mark Cortois, Albert Martens, Hugo Swinnen, Mark Van Mol, Jan Vrancken, Marijke Wesseling, Leo Wijmeersch.

Foto's :

Jan de Staeten, Christian Ledocq, Pilou Vanderdonck.

Druk :

Pencoprint, Wilsele.

Redactie en administratie :

Kogelstraat 34, 1000 Brussel.
Het O.C.G.B. staat voor de administratie in. Tel. 02/511.32.66.

Abonnementen :

Gratis abonnement voor wie om één of andere reden in deze problematiek geïnteresseerd is. Anderen kunnen zich abonneren tegen 200 frank per jaar, door overschrijving van dit bedrag op rekeningnummer 068-0654540-11 van het Onthaalcomité voor Gastarbeiders van Brabant met de vermelding „Abonnement Bareel”.

In beide gevallen dient men de invulstrook in dit nummer volledig in te vullen en op te sturen naar administratie BAREEL.

inhoud

msab

Centrum voor
migratie en
minderheden

De gezinshereniging in gevaar

p. 3

De Minister van Justitie wil ingaan tegen misbruiken inzake gezinshereniging. Het beste wapen daartoe, zegt de Minister, is een strikte interpretatie van het begrip « gezinshereniging ». Justitie doet opnieuw aan migratiepolitiek.

Studiedag bi-cultureel onderwijs

p. 4-6

Op 15 april vond in Genk een studiedag plaats rond het aldaar opgezette experiment rond « Opvangvormen van migrantenkinderen in het basisonderwijs met bi-kulturele inslag ». Bareel trok er met vragen op af, maar kwam ermee terug.

Buurtwerk en vreemdelingen te Houthalen

p. 7-8

In 1974 begon « Wereldscholen » met een buurtwerking in de Meulenbergwijk te Houthalen. Twee derden van die wijk wordt bewoond door vreemdelingen. Idealisme, werkelijkheidszin en verwezenlijkingen van een ploeg Belgen en vreemdelingen.

Dossier crisis en migratie

p. 9-17

Eén van de vaak geformuleerde oplossingen voor de crisis is het terugsturen van de — al of niet — werkloze vreemde arbeiders. De voorstellen van Volksvertegenwoordiger Mundeleer terzake steken echter schril af tegen een achtergrond van steeds toenemende vreemdelingentewerkstelling. In het dossier : de hakbijl van Mundeleer, de rol van de vreemdelingen in de kapitalistische produktiewijze, en de schijnbare tegenstelling van toenemende vreemdelingentewerkstelling en hoge werkloosheid van vreemdelingen.

Met gastarbeid te loop tegen « crisis ».

Stemrecht voor vreemdelingen

p. 18-21

Reeds lang gaan er stemmen op voor het toekennen van gemeentelijk stemrecht aan vreemdelingen. Maar wat denken de vreemdelingen daar zelf van ? Betekent dit stemrecht wel iets voor hen ? Onder welke voorwaarden willen zij gaan stemmen ?

Wij spraken met enkele vreemdelingen te Vilvoorde.

En verder :

abonnementsstrook
lezersbrieven
dokumentatie
beknopt

p. 6
p. 21
p. 22
p. 24

Overname :

Geheel of gedeeltelijk, van tekst en/of illustraties is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Justitie overschrijdt bevoegdheid inzake gezinshereniging.

Ook minister van Elsanle roert nu de grote misbruiken-trom. In een antwoord op een parlementaire vraag d.d. 23 maart (Vragen en Antwoorden, Senaat, 11 april 1978, p. 1043 e.v.) stelt hij — dat als gevolg van talrijke misbruiken de wettelijke beschikkingen inzake gezinshereniging van werknemers die geen onderdaan zijn van een EEG-lidstaat, voortaan strikt worden toegepast.

misbruiken

Gezinshereniging, stelt de minister, is de wedersamenstelling van de gezinskern zoals die in het land van herkomst bestond; d.w.z. dat de vreemdeling zijn echtgeno(o)t(e) en zijn minderjarige kinderen ten laste kan laten overkomen. « Het binnenbrengen van de familieleden moet dus gebeuren omwille van het feit zelf van de familie hereniging en dus niet om werk te zoeken. Het feit dat een vreemde werknemer enkel een van zijn zonen laat overkomen die op leeftijd gekomen is om te werken, terwijl hij zijn echtgenote, en zijn andere jongere kinderen, in het land van herkomst laat, kan, als dusdanig, niet als een „gezinshereniging” beschouwd worden. »

M.a.w. de gedeeltelijke of partiële gezinshereniging kan niet langer geduld worden. De Dienst Vreemdelingenzaken is dan ook niet bij de pakken blijven zitten. Wat ook maar naar kind ruikt en zonder moeder vaderlief komt vervoegen, krijgt het vriendelijk verzoek de zon weer op te zoeken.

Werkloze vreemdelingen mogen het helemaal vergeten. Alhoewel de minister in zijn antwoord vaag blijft wordt uit kringen van de Dienst Vreemdelingenzaken vernomen dat vooral de langdurig werklozen bedoeld worden. Na één jaar werkloosheid trekt een werkloze nog slechts 40 % van zijn loon, en dit is te weinig om er een familie mee te onderhouden. Van niet-uitkeringsgerechtigde werklozen kan uiteraard de familie niet toegelaten worden.

Vreemde werknemers die het slachtoffer werden van een arbeidsongeval of

een beroepsziekte worden door de minister met een milder oog bekeken. Voor hen zal de gezinshereniging het voorwerp uitmaken van een individueel onderzoek.

migratiepolitiek

Deze sinds eind vorig jaar striktere toepassing van het begrip gezinshereniging kan moeilijk als een bestrijding van misbruiken worden afgedaan. Justitie schakelt gewoonweg een aantal mogelijkheden tot gezinshereniging uit. En dat wekt verwondering.

Familiale hereniging om werk te zoeken, dit kan niet langer, stelt Justitie. Dan moet Justitie toch maar eens goed de wet gaan lezen. Juist immers om de gezinshereniging aan te moedigen heeft België in privileges voor de overkomende gezinsleden voorzien. Vrouw en kinderen van een werknemer met arbeidskaart A kunnen onmiddellijk diezelfde kaart bekomen. En in de meeste gevallen kunnen ook de kinderen van een werknemer met een tijdelijke arbeidskaart (B) deze B-kaart krijgen.

Kan men de vreemdeling verwijten dat hij gebruik maakt van het suikertje dat hem wordt aangeboden ?

De Dienst Vreemdelingenzaken waagt zich op vreemd terrein. Het vastleggen van de familiehereniging was en is een zaak van migratiepolitiek. Migratiepolitiek die uitgewerkt en gevoerd wordt door het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid. En dit Ministerie levert nog steeds arbeidskaarten af aan gezinsleden van vreemde werknemers, zelfs al komen die niet allemaal, of alleen op werkrijpe leeftijd ! Wat de volstrekt onlogische toestand tot gevolg heeft dat een zoon die zijn vader vervoegt bvb. wel een arbeidskaart bekomt en dus in België mag werken, maar er niet mag verblijven !

Men kan zich trouwens afvragen waar een administratie (Dienst Vreemdelingenzaken) het recht vandaan haalt om van vandaag op morgen een wetgeving anders te interpreteren. Temeer als die wetgeving het voorwerp uitmaakt van bilaterale verdragen met de landen van herkomst !

In die bilaterale akkoorden staat aldus dat de vreemde werknemers die regelmatig in België zijn tewerkgesteld, hun gezin kunnen laten overkomen, zodra zij een aantal maanden (Marokkanen : drie maanden; Turken : één maand) gearbeid hebben, en op voorwaarde dat zij over een behoorlijke huisvesting voor hun gezin beschikken.

Volgens Justitie betekent dit geenszins dat een vreemde arbeider na het aantal maanden vereiste arbeid automatisch zijn gezin kan laten overkomen. Want die arbeider kan na enkele maanden arbeid, werkloos worden, en soms zelfs niet uitkeringsgerechtigd zijn.

« Het juist op dat ogenblik toelaten van de familieleden in België zou belangrijke en onverantwoorde uitgaven ten laste van de Schatkist met zich brengen. »

Kan dergelijke interpretatie van de bilaterale akkoorden wel aanvaard worden ? Het Belgisch sociaal recht heeft perioden van werkloosheid, ziekte, ongeschiktheid ten gevolge van een arbeidsongeval, altijd met activiteitsperioden gelijkgesteld.

En vooral, is Justitie wel bevoegd begrippen als « tewerkstelling » en « gezinshereniging » te interpreteren ? Hebben andere instanties hier niet meer recht van spreken dan uiteindelijk een repressieve vreemdelingenpolitiek ?

Een vreemde werknemer in moeilijkheden hoeft dus alvast niet meer te rekenen op de steun van zijn gezin. En vreemde echtparen hoeven niet langer zelf meer te beslissen hoe zij de lasten van hun gezin zullen verdelen. Dat doet het Departement van Justitie wel voor hen. En dit liefst bij wijze van interne dienstnota's of niet-gepubliceerde circulaires. De Dienst Vreemdelingenzaken vindt het niet noodzakelijk dat haar « koerswijzigingen » bij vreemdelingen en onthaaldiensten bekend zijn. Liever laat men de familieleden van vreemde werknemers een nutteloze overtocht maken.

Lieven VANDENBERGHE

foto pilou

Genk, 15 april 1978

Studiedag bi-cultureel onderwijs laat veel vragen onbeantwoord.

In verschillende landen van de Europese Gemeenschap worden op het ogenblik experimenten gehouden met onderwijs aan kinderen van migrerende werknemers. De bedoeling is, de sociale en culturele integratie in het gastland te versnellen, waarbij men uitgaat van de ervaring dat *gastarbeid* langer duurt dan aanvankelijk was gedacht en dat dus het verblijf van gezinnen een min of meer permanent karakter aanneemt. Deze experimenten moeten uitmonden in richtlijnen die van de EEG uitgaan naar de lidstaten, die tussen nu en 4 jaar hun nationale reglementeringen dienen aan te passen, zodat het « gastonderwijs » veralgemeend kan worden. Het proefproject voor België verloopt in drie scholen in Genk, omvat de overgang van de kleuterschool naar de eerste twee jaar basisonderwijs en is bi-cultureel opgevat. Het project begon op 1 september 1976 en eindigt eind juni 1979.

Een open evaluatiedag, waar veel belangstelling voor bestond, had plaats in Genk op 15 april j.l. In de voormiddag werd het project aan de aanwezigen voorgesteld. In de namiddag was er gelegenheid tot het stellen van vragen.

Voor dit project was Limburg gekozen, omdat deze provincie al jarenlang ervaring heeft met de integratie van buitenlanders in haar samenleving, o.m. via de Provinciale Dienst voor Onthaal van Gastarbeiders, die sinds 1964 bestaat. Daar was gebleken dat het integratie-bevorderend element bij uitstek, namelijk het verwerven van voldoende kennis van het Nederlands, in het traditionele onderwijs niet naar behoren behandeld kon worden. Het grote aantal buitenlandse kinderen had binnen de P.O.G. al geleid tot een werkgroep « onderwijs aan migrantenkinderen in het lager en kleuteronderwijs ». Daar deed men de ervaring op dat extra lessen Nederlands voor de kinderen *buiten* de schooluren alleen maar overbelastend werkten. Tevens bleek, dat een aantal ouders hun kinderen extra lessen in de eigen taal liet volgen, om ze niet van hun land van herkomst te laten vervreemden — ook al buiten de schooluren. Er werd gezocht naar een mogelijkheid om deze twee doelstellingen *binnen* de normale schooltijd te halen.

Waterschei en Winterslag

Dat lukte, na overleg met de EEG en het Ministerie van Nationale opvoeding: onder auspiciën van de EEG

werd een « pilootexperiment » opgezet in de twee onderwijsnetten, in de Rijkslagereschool te Waterschei en de gesubsidieerde vrije meisjesschool en de gesubsidieerde vrije jongensschool in Winterslag — alle gemeente Genk. Het project verloopt dus geheel binnen het bestaande Belgische onderwijsstelsel.

De schoolbevolking in Waterschei — bijna uitsluitend arbeiderskinderen — bestaat voor 80 % uit buitenlandse kinderen, de vrije scholen zijn sociaal meer gedifferentieerd, zoals dat heet, en het aantal buitenlandertjes loopt er op tot 50 %.

Het experiment bestaat hierin dat binnen de normale klasuren de groep gesplitst wordt gedurende 4 uur per week in een Italiaanse, Griekse, Turkse en Belgische + overige nationaliteitengroep. Deze laatste blijft bij de gewone klasonderwijzer, de andere groepen krijgen elk een onderwijzer van hun eigen taal en nationaliteit, die de kinderen in die uren de eigen taal onderwijst, maar ook cultuur, aardrijkskunde en geschiedenis van hun land van oorsprong. Tevens kan hij enkele lessen — bv. rekenen 8 « overdoen », maar dan in het Italiaans, Turks of Grieks, zodat de kinderen zeker alles van het schoolprogramma begrepen zullen hebben.

De Belgische + overige nationaliteitengroep kan intussen de achterstand inlopen die het gevolg is van de aanwezigheid van zoveel anderstalige kinderen in de klas, en de onderwijzer maakt van de gelegenheid gebruik om bijzondere aandacht te besteden aan de « andere nationaliteiten ». In de uren die de klas gemeenschappelijk doorbrengt, wordt het normale lesprogramma gevolgd, met intensief Nederlands.

De kleuterklas krijgt voor de geprivilegieerde nationaliteiten een extra kleuterleidster ter beschikking, die intensief Nederlands geeft; eigen taal- en cultuuronderricht krijgen de kleuters evenwel niet.

Het doel blijft: versnelde integratie in het Belgische onderwijssysteem, zonder dat de kinderen van de taal en cultuur van hun oorspronkelijke land vervreemden.

Evaluatie

Deze proef loopt nu twee jaar, en als resultaten worden genoemd:

- de buitenlandse kinderen voelen zich meer opgenomen in de klas, krijgen meer zelfvertrouwen, en

- zijn minder onrustig en agressief;
- hun schoolresultaten gaan er op vooruit en ook hun kennis van het Nederlands;
- de Belgische kinderen krijgen meer respect voor hun buitenlandse klasgenootjes, omdat ze zien dat deze kinderen van alles kunnen in een andere taal.

Dat zijn inderdaad resultaten die er mogen zijn en voor het principe niets dan lof. Zoals het hele project ons werd voorgesteld zag het er heel aardig uit. Maar zijn alle aspecten hiermee wel voldoende belicht? We zijn met een paar vragen blijven zitten, waarvan we gehoopt hadden dat het panel van 's namiddags er ons een antwoord op zou geven. Dat bleek niet het geval, om het zacht uit te drukken. Het panel werd met straffe hand geleid, een aantal vragen werd niet of ernstig beantwoord en een aantal vragen kon niet gesteld worden — het was blijkbaar de bedoeling dat alles zo gladjes mogelijk verliep. Ook verschillen in opvattingen binnen het panel kwamen er niet uit en dat is een gemiste kans. Een discussie kan er alleen maar bij winnen als alle vragen open besproken kunnen worden. Zelfs als een deskundige op een bepaalde vraag moet antwoorden: « ik weet het niet », zal niemand dat als een teken van zwakte beschouwen.

Vragen

Eerst een opmerking vooraf. Van de

foto pilou

21.436 buitenlanders in Genk (cijfers van 31 december j.l.) vormen de Italianen de grootste categorie: 9.684. Het is dus voor de hand liggend dat hun kinderen voor bi-cultureel onderwijs in aanmerking komen (en bovendien is Italië lid van de Euromarkt). De tweede grootste groep zijn de Turken (4.032), gevolgd door de Marokkanen (2.175) en de Grieken (1.447). Alle andere nationaliteiten blijven ruim onder de 1.000. Vraag: waarom is het Arabisch niet opgenomen in het bi-culturele onderwijs, aangezien de Marokkanen de derde grootste groep buitenlanders vormen? Wilde men geen twee Islamculturen, zoals de semi-officiële verklaring luidt, of speelt hier een rol dat Griekenland en Turkije kandidaat-leden van de EEG zijn en dat dus beter in Grieken dan in Marokkanen geïnvesteerd kan worden?

Nog een vraag waarop geen bevredigend antwoord kwam: de Islamwereld maakt geen onderscheid tussen cultuur en godsdienst. Waarom doet Genk dat wel? Antwoord: « de Turkse onderwijzer geeft geen godsdienstles. » Dat is geen antwoord. Het had moeten zijn: « in het Belgische stelsel waarbinnen dit onderwijs verloopt, kunnen wij daar niet aan beginnen » of iets dergelijks.

« Hoe worden de buitenlandse leraren aangeworven », vroeg iemand anders, « en kunnen daar geen buitenlanders van de tweede generatie of zelfs Belgen voor worden opgeleid? » Antwoord: « van de beschikbare Belgen en buitenlanders komen er maar heel weinig in aanmerking » — dit werd overigens niet toegelicht — « de Italiaanse onderwijzers komen uit de vrije sector, de Turkse en Griekse worden via officiële kanalen in hun eigen land gerecruteerd en zijn hier voor een beperkte duur ». Reactie uit de zaal: « als het de bedoeling is van het bi-culturele onderwijs om kinderen, ook via hun eigen taal en cultuur, te integreren in de Belgische samenleving, vindt u het dan een goed idee om Turkse en Griekse onderwijzers, die niets van België kennen en dus ook geen Nederlands, te importeren en ze vervolgens weer te laten vertrekken als ze net een beetje ingeburgerd zijn? » Daarop kwam geen antwoord, zodat je de moed verging om bijvoorbeeld een vraag te stellen als deze: « hebben de ouders iets te zeggen over de keuze van een onderwijzer, zijn ze het met de officiële keuzes eens — politiek gezien met name, want met die officiële recrutering weet je toch maar nooit ».

Ouders

Een andere interessante opmerking uit de zaal: « kan men de kinderen zelf niet inschakelen bij het onderwijzende werk, ongeveer zoals dat in het Stedelijk onderwijs in Gent gebeurt (tutors-hip)? En zitten hier geen mensen in de zaal die daar wat meer over kunnen vertellen? » Die zaten er zeer zeker, maar ze mochten van de paneelleider niets vertellen, er was geen tijd meer of zo.

Het panel ging wel uitgebreid in op de aanpak van de EEG en op metingen en cijfers van de PMS-centra, die geen duidelijk beeld van de praktische gang van zaken gaven. Dat lag niet aan de cijfers en metingen op zich, maar aan het begeleidende jargon van « schoolrijpheid », « cultuurarmoede » (hoezo?) en andere onderwijskundige begrippen die het zicht op de schoolwerkelijkheid eerder versluieren dan helder maken.

Tot een beter begrip van de dagelijkse gang van zaken op school hadden we graag de betrokken onderwijzers, ouders en (Belgische en buitenlandse) kinderen eens gehoord, maar dat kwam niet. Het onderwijzend personeel werd in het begin van de middag-

zitting toegejuicht, en dat was het dan. Het « laagste » onderwijsniveau dat zich liet horen waren schoolhoofden en PMS-mensen. Hiervan liet alleen het PMS-centrum zich kritisch uit:

- de PMS-centra hadden eigenlijk wat te weinig tijd gehad om er zich voldoende mee bezig te houden;
- aan contacten tussen de klas-onderwijzer en de gastonderwijzers had het — mede door de taalbarrière — ontbroken;
- er waren die jaren veel absenties genoteerd: op 247 halve schooldagen 100 en meer, en veel kinderen kwamen te laat;
- de ouders hadden niet altijd een positieve instelling tegenover de school.

Over dat laatste: de PMS-man gaf toe, dat de aanpak « te zeer pedagogisch en didactisch gericht » was geweest en dat vanaf nu de ouders er meer bij betrokken moesten worden. Daar mag inderdaad wel wat haast achter gezet worden, want over een jaar loopt het project af. Waarom is daar niet veel eerder aan gedacht, zelfs vóór het experiment startte? Met name absenties en te laat komen hadden daarmee voorkomen kunnen worden.

Conclusie

Van fouten kun je veel leren: een proefproject zoals dat in de scholen van Genk plaats heeft, moet dringend worden uitgebreid over zo veel mogelijk scholen met een noemenswaardig aantal buitenlandse kinderen, zij het dan niet zo zwaar georganiseerd als het in Genk het geval lijkt te zijn. Een soepele aanpak met veel begrip voor het individuele kind en zijn milieu is belangrijker en ook voor alle betrokkenen dankbaarder werken, dan alle bureaucratische criteria over het aantrekken van extra leerkrachten onder die en die voorwaarden, het splitsen van groepen als er x elementen in een groep zitten en dergelijke meer.

Maar hier stoten we op de bureaucratische ingesteldheid van de Belgische onderwijsmilieus die al menig jong lesgever volledig gedemoraliseerd heeft. Zolang die ingesteldheid niet verandert, hebben we ook voor het gastonderwijs op school niet veel hoop.

Lieselot PITTERY

Ik wil bareel

Als je BAREEL verder wil ontvangen, vul dan deze strook duidelijk en volledig in.

Naam :
Adres :
Woonplaats : postnummer :
Functie :

Denkt voor een gratis abonnement op BAREEL in aanmerking te komen om volgende reden :

Neemt een abonnement tegen 200 frank per jaar, door overschrijving van dit bedrag op rekeningnummer 068-0654540-11 van het O.C.G.B. met de vermelding « Abonnement BAREEL ».

Aanduiden wat gewenst wordt
en opsturen naar : Administratie BAREEL
Kogelstraat 34
1000 Brussel

foto Jds

Meulenberg : buurtwerk met vreemdelingen !

We zijn naar Limburg getrokken. Houthalen, wijk Meulenberg.

Dat we in Limburg zijn moet men er steeds aan toevoegen. Het geeft een beeld : één partij, één syndicaat, één kerk, één provincie — het heeft vóór- en nadelen, maar het werkt, ook hier in Houthalen.

De burgemeester is een gerust man. Hij heeft zijn politieke vrienden in de vakbond, de christen mutualiteit, de C.V.P. en de Woningmaatschappij het Kempens Tehuis : dezelfde namen die overal terugkomen. En zijn er veel vreemdelingen in Houthalen? Geen nood, de vrienden uit de vakbond hebben wel een Italiaanse A.C.V.'er die welwillend vriend-voorzitter wordt. Het is goed wonen in Houthalen voor al deze mensen.

In de Meulenbergwijk, onder de auto-weg, is het slecht wonen. Een oude mijn-cité, nu grotendeels eigendom van het « Kempens Tehuis ».

In die wijk wonen veel « gastarbeiders »; meer dan twee derden van de huizen zijn « vreemd ».

In die wijk begon een cel van Wereldscholen aan wijkopbouw.

Carmen : « We zijn hier begonnen in 1974 met 3 mensen, Maria, een Italiaanse van de tweede generatie, en ikzelf, van Spaanse ouders, beiden uit deze wijk. Daarbij ook nog Geert, een Vlaamse verpleger. We waren alle drie bij Wereldscholen en we wilden ook bij ons in de wijk werken. We zijn toen begonnen met een interview bij de mensen van onze straat. »

Carmen is vergeten dat ze aanvankelijk met vijf waren. Twee jongeren uit Houthalen hebben snel afgehaakt. Ze wilden wích meer met jongerenbeweging bezig houden. Niets wat Wereldscholen interesseerde.

Geert : « Deze wijk was voor ons een doelbewuste keuze : het waren mijnwerkers, migranten, er waren veel problemen. »

Beginnen

Wat komt er uit zulke interviews? Een eerste actie kwam los rond de plannen voor een parking bij het Casino-Kultureel Centrum — iedereen zou 10 meter hof moeten afstaan aan het beton : actie met vlug sukses — bij nader inzien was er inderdaad geen behoefte aan bijkomende parking...

Of men begon te werken rond het probleem der gemeenschappelijke T.V.-antenne met 10 posten. Vooruitgang! Iedereen akkoord, maar wie zou de vroegere antennes afbreken? De mensen van Wereldscholen slagen er in (met buurtmensen) een tijdelijke koöperatieve van de grond (letterlijk) te krijgen : men verwijderde de antennes, tegen kostprijs van het gebruikte materiaal. Nu komen ook de mensen zelf met vragen.

Alas eersten de bewoners van enkele appartementsblokken, ook al van het « Kempens Tehuis ». Deze laatste verhoogt de huur met 1.000 F per maand. Acties : protest, betoging, krantenartikels, één advocaat, samenbundeling van klachten, men staakt de huur gedurende 6 maanden.

Eindresultaat : financieel — iedereen heeft toch moeten betalen — de woningmaatschappij verbrak hun solidariteit met individuele dagvaardingen... Maar « de nieuwe appartementsen zijn beter gebouwd — in de oude blokken werden de gebreken voor 50 % hersteld. » Anderzijds zijn er nog « zes, zeven mensen die nu nog meewerken. Het is moeilijk om er het vuur terug in te krijgen » zucht Geert, « velen hebben duur betaald voor te weinig groepscohesie. » Maar er zijn nog andere problemen in de wijk ! De jeugdclub die teveel konsumptiegericht is, wordt een samenwerking voorgesteld. De kapelaan gaat er graag op in. De methode van Paulo Freire zegt ook hem iets : « Volwassenen, kansarmen naar buiten laten treden, verantwoordelijk, zelfbewust laten worden » is iets waar velen zich kunnen achter scharen. In Meulenberg wordt dat de K.W.B., de V.K.S.J., het K.A.V., de Spaanse Kommunisten, het SQUIL (Italiaanse jongeren), Open Haard (een v.z.w. rond de derde wereld), de Katechistenvereniging, de Marokkanen van de UNP (socialistische strekking), de Italiaanse oudstrijdersbond. Zij vormen de v.z.w. BUURTWERK MEULENBERG.

Carmen : « In mei '77 schreven we een brief naar Minister De Backer, om onze erkenning aan te vragen. Van Houtven van het Ministerie van Nederlandse Cultuur, dienst Volksontwikkeling, is hier driemaal geweest. Hij gaf ons de raad zo vlug mogelijk een vrijgestelde aan te stellen, die men voor 90 % kan subsidiëren en men zou ook voor 25 % in de werkingskosten kunnen tussenkomen. We deden het, maar de gemeente adviseerde negatief, omdat zij er niet bij betrokken was. We reageerden

hierop dat juist daarom aan buurtwerk behoefte was. We vroegen aan een twaalfal verenigingen van Meulenberg wat ze over ons dachten, stuurden een werkingsverslag op en hierop volgde onze erkenning. »

Het buurthuis

« Ondertussen hadden we reeds zelf ons buurthuis in de Springstraat kunnen huren: 8.000 F per maand. Een tiental van onze sympathisanten schreven daarvoor over op onze rekening. Bals of benefiets hebben we niet gegeven, want daar kruipt teveel tijd in. Wel heeft Caritas ons 30.000 F gegeven. Het Ministerie heeft ons nu wel erkend: 120.000 F als éénmalige startsubsidie en 600.000 F voor 1977 voor de vrijgestelde en de werkingskosten. » Carmen werd vrijgestelde.

« We behouden het stuk zelffinanciering opdat we niet op het droge zouden blijven zitten moest de subsidie wegval- len. »

Het buurthuis was vroeger een winkel. Vooraan is er links een klein salon en rechts een grote vergadertafel. Tegen de muur « 5 F: koffie of thee per tas ». Ook een bord met de komende activiteiten: voor volgende week zijn er 8 vergaderingen voorzien. Nog tegen de muur: « Bereid U voor om God te ontmoeten ». Heterogeen van samens- telling, heeft de v.z.w. Buurtwerk Meulenberg ook een heterogeen buur- thuis opgeleverd!

Hoe draait het?

Het is moeilijk zo iets te beoordelen, tenzij men zelf in de wijk woont. We bezien het van buitenaf. Er is inderdaad een zeer gevarieerde aktie. Er is jongerenwerking en een lijst van dan- cings, waar vreemdelingen niet wel- kom zijn. Men is met de gemeente gaan onderhandelen over speelpleinen. De gemeente zal de grond en het materiaal leveren. De wijk het werk.

Er is een dokter en een advocaat die komen meewerken: een aktiegroep gezondheidszorg is gestart rond o.a. silicose.

Er is een voetbalploeg, keramiek en zeefdruk.

Er is katechese voor Spaanse en Italiaanse kinderen. Een bijbelgroep voor jongeren.

Jaarlijks is er een wijkfeest « voor het plezier ». « Want al doe je het niet voor je plezier » zoals Carmen het zegt, je moet er toch wel plezier aan hebben. »

« Je moet geloven in verandering, dat is

de eerste vereiste. Want zonder buur- thuis, zonder geld kun je ook werken. In een kansarme buurt is buurtwerk zo broodnodig, dat het ook zonder midde- len marcheert. »

Geert: « In de eerste plaats is het een keuze, je moet je daarop oriënteren, je erover kunnen bezinnen. » Verder: « Je moet in de bevolkingsgroep, waar- voor je werkt, geloven. Voor ons moet het buurtwerk emanciperend zijn. »

Neen aan de politiek!

« Keuze » en « geloven » zijn woorden die wij veel gehoord hebben die namiddag. Wereldscholen heeft wel iets « missionerends » over zich.

Maar Buurtwerk Meulenberg lijkt me na vier jaar werking, stevig op zijn poten te staan. Vooreerst: het is een teken aan de wand dat het tweede- generatievreemdelingen zijn die zich naar hun eigen groep toekeren. Een Spaanse, een Italiaanse. Normaal en gezond dus dat deze mensen zich vooral naar hun eigen problematiek richten. Daarom misschien die ietwat vreemd aandoende werking rond kate- chese, bijbelvorming, enz. Vreemde- lingen van de tweede generatie vinden zich sneller rond zulke thema's.

Toen Geert het wat al te gortig vond en enkele affiches van Jezuspeople verwijderde, kreeg hij « boel » op de buurtraad; « je doet niet meer wat je wil met die democratische spelregels. Boekjes van de Jezuspeople die tegen de vakbonden waren, werden echter wel verwijderd... »

Welzijnswerk voor vreemdelingen dus, vanuit vreemdelingen zelf. Vreemdelingen van tweede generatie hebben het overigens even moeilijk als andere vrijwilligers om de laatste aan- gekomen eerste generatie Turken en Marokkanen te bereiken. Hun kennis over de Marokkaanse moskee, de Marokkaanse mijnwerkers die in de

buurt wonen, beperkt zich dikwijls tot wat enkele politiek sympathiserende Marokkanen uit andere steden erover weten te vertellen. In de wijkkrant die ik kreeg, komt hun taal niet voor. Ik vermoed trouwens dat die wijkkrant als informatie weinig uithaalt.

Men is gestart met logistieke steun van Wereldscholen en met een zelfbeheer- ideologie. Het lijkt een zekere weg naar emancipatie van de buurt. Of men zich blijvend zo onafhankelijk tegenover de overheid zal kunnen houden, is een andere vraag.

Geert, over het Jaar van het Dorp, « Ik geloof erin dat dat mechanismen van integratie zijn. » « Er is ongelijkheid... in de verhouding tot de overheid. » « Neen aan de politiek » zo zegt Car- men het, sprekend over de gemeen- tepolitiek, en niet over de politieke opinies van geëmigreerde Spanjaarden over Spanje...

Het lijkt ons een teken van zwakte om zich zo « onafhankelijk » en zo « ver- zuilend » op te stellen, zelfs al is het tegen een monoliete zuil van de Hou- thalense goedgemeente. Er zit een element van gewilde marginaliteit in. Misschien zijn wij nog minder realis- tisch, maar de emancipatie van de vreemdelingen in België zal niet dan over politieke wég kunnen gebeuren. Het is niet omdat vreemdelingen nu even denigrerend over de « vieze poli- tiek » kunnen praten zoals de Belgen, dat de zaak gewonnen is. Want het essentiële verschil zit hem hierin dat Belgen wél politieke rechten hebben en ondanks alles ermee bediend worden; vreemdelingen hebben die niet, en worden dus ook daarin niet serieus genomen.

Alhoewel, de gemeenschap inves- teerde dit jaar voor 600.000 F in het Buurtwerk Meulenberg. Een garantie dat het toch niet zo slecht loopt? Er mogen vele « Meulengs » in dit land opschieten! Wij ook geloven erin, al zijn we niet bij Wereldscho- len...

Frank BUNDERVOET

Buurthuis Meulenberg, Springstraat 48, 3530 Houthalen.

Carmen Van Schooren, Huidevetterstraat 30, 3530 Houthalen.

Geert Daenen, Kuringersteenweg 35, 3500 Hasselt, tel. 011/25 23 41.

Ministerie van Nederlandse Cultuur, Dienst Volksontwikkeling, de heer Van Houtven, Sainctelettesquare 13, 1000 Brussel, tel. 02/219 34 10.

dossier

met gastarbeid te loop tegen 'crisis'

Een dossier van: Frank Moulaert, Frank Bundervoet en Albert Martens.

In een eerste bijdrage wordt uitgelegd hoe het voorstel Mundeeler betreffende de terugsturing van werkloze vreemdelingen schril afsteekt tegen een achtergrond van steeds toenemende vreemdelingentewerkstelling.

Een tweede verklaart welke rol de vreemdelingen spelen in de kapitalistische produktiewijze en hoe deze rol gedurende de laatste veertig jaren gewijzigd is.

De derde bijdrage sluit hierbij aan: gezien de bijzondere economische rol die de vreemdelingen vervullen, mag de hoge werkloosheid bij die mensen ons, zelfs bij toenemende vreemdelingentewerkstelling, helemaal niet verwonderen.

Foto's: Jan de Staelen

Het vreemdelingenhakbijltje van volksvertegenwoordiger Mundelee.

Men moet de moet opbrengen de werkloosheid met andere middelen te bestrijden dan met lapmiddelen. (Volksvertegenwoordiger Mundelee, Toelichting bij wetsvoorstel, pagina 2.)

Werkloze gastarbeiders van buiten de Europese Gemeenschap die gedurende de laatste twaalf maanden meer dan zes maanden werkloos zijn geweest, en gedurende meer dan 5 jaar niet regelmatig in het bevolkingsregister ingeschreven, financieel de laan uitsturen: dit is precies wat volksvertegenwoordiger Mundelee met zijn wetsvoorstel van 22 februari 1978 beoogt. Op die manier wil hij de werkloosheid bestrijden en de druk op de begroting wat verlichten. Immers, aldus Mundelee, de vreemdelingen zijn in verhouding tot hun aantal méér werkloos dan de Belgen. En van de 80 miljard die in 1978 aan werklozen zal uitbetaald worden, zullen de vreemdelingen er 11 à 12 opstrijken.

Lapmiddel

Het aantal vreemdelingen dat door het voorstel Mundelee getroffen zou worden, werd door het A.C.V. in december 1977 op 2.600 geschat. Dat betekent dat toen ongeveer 15 % van de werklozen van buiten de gemeenschappelijke markt gedurende het voorbije jaar meer dan zes maanden werkloos waren, terwijl hun naam minder dan vijf jaar in het bevolkingsregister geprikt had. 2.600 vreemdelingen zouden zo ophouden hun werkloosheidsvergoeding, kinderbijslag en ziekte- en invaliditeitsvergoedingen te trekken. Wel zouden ze een repatriëringsvergoeding kunnen aanvragen: honderd maal het bedrag van de dagelijkse werkloosheidsuitkering plus 10 % per persoon ten laste die mee zou vertrekken. Vooraleer de vergoeding te kunnen opstrijken zou de werkloze vreemdeling zich ertoe moeten verbinden « België voorgoed te verlaten en er binnen een termijn van vijf jaar na zijn vertrek niet meer terug te keren om er een beroepsarbeid te verrichten ». Bij ontvangst van de vergoeding zou de arbeidsvergunning vervallen.

Begrotingsbesparing

Over de duur van een jaar bekeken is het cijfer van het A.C.V. aan de lage kant. Steeds meer vreemdelingen die minder dan vijf jaar in het bevolkingsregister ingeschreven staan geraken langer dan zes maanden werkloos. We kunnen berekenen dat de werkloosheid onder niet-EG-ers jaarlijks met ongeveer 22 % stijgt. Past men hierop 15 % Mundelee-slachtoffers toe, dan komen er in 1978 ongeveer honderd « adieu et merci »-premies bij. Stel dat het voorstel eind '78 erdoor komt, dan zullen ongeveer 2.700 vreemdelingen eraan moeten geloven. Stel dat de gezinnen gemiddeld vier personen tellen. Dan kan 664 miljoen bespaard worden, maar lopen de vertrekpremies op tot 175 miljoen (zie kader)

Nu kunnen « besparingen » en « uitgaven » niet zomaar met elkaar vergeleken worden. Alles hangt af van de lengte van de crisis, hoeveel werkloze vreemdelingen er eventueel zullen bijkomen. Stel bvb. dat er volgend jaar nog eens zoveel vreemdelingen onder het voorstel Mundelee zouden vallen en dat daarna de crisis stilaan wegdeint. Dan zou de overheid over het eerste jaar ongeveer 500 miljoen uitsparen. Kortom: een pietluttig hakbijltje dat van het wezenlijke begrotingstekort weinig zal afdoen.

Werkloosheidsbestrijding

2.700 werklozen minder, nog niet eens een daling met 1 %.

Het devies « vele kleintjes maken een groot » gaat hier niet eens op. Bovendien zullen vele gastarbeiders in kwestie met bekwame spoed in de klandestiniteit verdwijnen en daar blijven deel uitmaken van het grote leger van arbeidsreservisten. Dat zij niet langer tot het werkloosheidscijfer behoren doet dan weinig terzake: ze zijn en blijven werkloos op de Belgische of toch zeker Westeuropese arbeidsmarkt.

Het voorstel Mundelee blijkt dus een politiek-ekonomisch lapmiddel te zijn; een « instrument van ekonomische politiek » waarop de eigen woorden van de volksvertegenwoordiger toepasselijk zijn en waarmee dus moeilijk de crisis te bestrijden valt. Dit betekent echter niet dat Mundelee's maatregelen geen pijn zouden doen bij de 2.700 slachtoffers met hun gezin.

Boeman

Drie tot vijf jaar vreemdelingenregister. Vier jaar bevolkingsregister. Gedurende het voorbije jaar een keer twee maanden en een keer vier maanden werkloos geweest. Vroeger slechts eens twee maanden gedopt. Turk. Valt onder het voorstel Mundelee.

Zelfs als hij niet vertrekt, de repatriëringsvergoeding niet aanvraagt, zal hem tenslotte op grond van onvoldoende bestaansmiddelen zijn verblijfsvergunning ontnomen worden. Het is dus kiezen of delen. Mundelee's « geschenk » aanvaarden en met zo'n honderdduizend frank België vaarwel zeggen. Of afwachten en tenslotte zijn valiezen door de vreemdelingenpolitie zelf laten pakken; dit keer zonder geschenk. Van geschenk gesproken: het is een schamele penning voor wie sinds tien jaar of meer in België werkt en woont. Vijfenzestig duizend frank afslag op de verplichte deportatie van vier vreemde mensen; vijfenzeventig duizend frank menselijker dan de arbeidstransporten uit Wereldoorlog Twee. Een hoop menselijke ellende, de prijs van een hoopje macro-ekonomische onzin.

Werkelijkheidsvreemd

Was het niet dat Mundelee's voorstel zo weinig arbeidskrachten betreft, het zou zonder twijfel een doorn in het oog van het Belgisch patronaat worden. Zoals de Belgische ondernemingen de laatste paar jaren produceren, zal de behoefte aan vreemde arbeidskrachten

blijven toenemen. Tijdens de jaren 1975 en 1976 is de tewerkstelling in België met 1,6 % gedaald, terwijl de vreemdelingentewerkstelling met 24 % is toegenomen. In dezelfde periode is de produktie met 3,48 % aangegroeid. Om die groei waar te maken hebben de ondernemingen blijkbaar Belgen de laan uitgestuurd en vreemdelingen meer aangeworven. Het gebruik van vreemdelingen in de Belgische ekonomie krijgt zo, in vergelijking met het verleden, een ander karakter. Vroeger ging het in het algemeen enkel om het opvullen van de door de Belgen opgegeven arbeidsplaatsen; nu werven de ondernemers ook vreemdelingen aan in plaats van de Belgen. En wel om de klassieke redenen: vreemde werknemers zijn gedisciplineerd, niet veeleisend, vakbondsschuw. Meer en meer zoeken de ondernemers hun aankoop van dure, veeleisende Belgen te verminderen en vooral te produceren met de ideale combinatie van « machines en goedkope arbeid » (naast vreemdelingen: vrouwen, jongeren, ouderen). Des ondernemers anti-Belgen-opstelling is geen open-vizier beleid. Het is een beleid dat af te lezen valt tussen de regels van argumenten als « te dure lonen, te veeleisende vakbonden, schrik van handenarbeid ». Het is een beleid waarin vreemde werknemers een steeds grotere rol spelen. Een beleid waartegen terugstuuringsmaatregelen op zijn Mundelee's als wereldvreemd afsteken.

Ontwikkelingssamenwerking

Hoe dubbelzinnig deze maatregelen van Mundelee wel zijn, blijkt overigens ook uit blz. 2 van de toelichting bij zijn wetsvoorstel waarin hij beweert dat (door de remigratie)... « de anachronistische betrekkingen van meester en knecht die de internationale arbeidsverdeling beheersen, op de heling komen ».

M.a.w. zoals vele politici gaat hij ervan uit dat het terugsturen van gastarbeiders naar hun land van herkomst kan bijdragen tot hun ontwikkeling. Hij veronderstelt dat deze mensen hun rijkdom en hier opgedane kennis kunnen meenemen naar huis. Reeds in 1972 kon een deel van deze beweringen ontkracht worden naar aanleiding van een onderzoek over de spontane Algerijnse terugkeer (zie o.a. artikel « Keer terug naar uw dorp » in Kultuurleven, november 1976).

Statistisch kon aangetoond worden dat er géén verschil bestaat tussen het

niveau der terugkerende emigrant en zijn thuisblijvende evenbeeld. Geen verschil qua beroepsactiviteiten. Een zelfde kwalifikatie en verdeling over de grote ekonomische sectoren, hoewel men er vanuit gaat dat het de initiatiefrijken zijn die emigreerden... en ze dus zeker beter geschoold zouden terugkeren.

Ekonomisch gezien, zo zal men dan opwerpen, heeft dat teruggestuurde geld toch wel effect. Inderdaad, in het dorp doet het overgemaakte geld de prijzen ontzettend stijgen. We krijgen hoge inflatie, de grond- en bouwprizen worden onbetaalbaar voor de niet-migranten. De vraag naar konsumptiegoederen neemt er toe en de import — uiteraard met deviezen te betalen — stijgt!

Of zal men zeggen — kunnen wij in het kader der ontwikkelingssamen-

werking niet juist deze landen steunen waar de emigratie het hoogst is? Praktisch gezien kunnen wij bvb. deze teruggekeerde migranten helpen met het betoelagen van projecten in hun streek. Ook de vorige minister van Ontwikkelingssamenwerking in Nederland, Pronk, dacht hieraan en liet uitvoerig ekonomisch en sociaal onderzoek in die thuislanden (Marokko, Turkije) uitvoeren. Eénstemmig luidde de konklusie dat in deze streken niet veel mogelijk was, zelfs met grote geldinjecties. Ekonomisch ligt de enige oplossing voor die streken er in, de mensen te laten... emigreren (pag. 96 van het Imwoo Nuffic Remplod-project). Ontwikkelingshulp kan moeilijk de bezorgdheid zijn van het voorstel Mundelee!

BESPARINGEN:

2700 werklozen minder:

— besparing op werkloosheidsuitkering (1)	516 miljoen
— besparing op kinderbijslag (2)	148 miljoen

UITGAVEN:

2700 « trap-het-af » premies:

— voor werklozen (3)	135 miljoen
— voor personen ten laste (3)	40,5 miljoen

Toelichting:

- (1) Eigen schatting, vervangings-RMZ inbegrepen.
- (2) Eigen schattingen voor een gezin met 3 personen ten laste (vrouw + 2 kinderen).
- (3) 50.000 F per werkloze en 5.000 F per persoon ten laste.

Gastarbeid en de kapitalistische ondernemingswijze.

Het valt moeilijk om in deze periode van « crisis » te geloven dat de gastarbeiders een zeer belangrijke rol spelen bij de produktie van goederen en diensten in West-Europa en bij de tewerkstelling van de West-Europeanen. Men hoort nogal eens beweren dat het de schuld is van de gastarbeiders dat er in België zoveel werklozen zijn.

In februari '77 legde de heer Février, senator, de volgende verklaring af: « Het is karakteristiek dat vele duizenden vreemde arbeiders in ons land verblijven en dat wij terzelfdertijd ongeveer 300.000 werklozen tellen. Men kan zeggen dat we in het Rome van Cicero leven, waar slaven ingevoerd werden om de economische activiteit op peil te houden, terwijl de inheemse bevolking gemiddeld twee dagen per week werkte. Daardoor werd een proletariaat geschapen dat slechts brood en spelen vroeg... Wij scheppen in grote mate een artificiële werkloosheid omdat we zelf het onaangename werk in onze maatschappij niet meer willen opknappen... Ons gezond verstand zegt ons dat er slechts één oplossing voor handen is, te weten: de progressieve verwijdering van het teveel aan vreemde arbeiders uit ons land » (Senaat, Beknopt Verslag, zitting 2 februari 1977).

Om werkelijk te kunnen oordelen over de belangrijkheid van « vreemde arbeid » voor een kapitalistische economie zoals de Belgische, is een inzicht in de werking van die economie noodzakelijk. Eens zover, zal blijken dat Février en konsoorten ongelijk hebben.

Veel instanties, groepen, personen en organisaties treden op als acteurs op het economisch schouwtoneel. De belangrijkste groepen van acteurs zijn de ondernemers, de arbeiders en de overheid. Hoewel de rol van de overheid zeer groot is — vooral als niet-onpartijdig scheidsrechter tussen ondernemers en arbeidersorganisaties — beperken we ons hier tot de studie van de verhoudingen tussen de ondernemers en de arbeiders. Deze zelf-

beperking is niet toevallig: de rol van de overheid bij het verschijnsel gastarbeid is tot voor een aantal jaren overbeklemtoond. Hierdoor kwam de hoofdakteur in het immigratiestuk, de kapitalistische ondernemer, tot zijn grote vreugde wat in de schaduw van de vreemdelingenaktualiteit te liggen. Om winsten te behalen (en te behouden) moet de kapitalistische ondernemer zijn produktiemethodes voortdurend « moderniseren ». Hij moet nieuwe machines inzetten, nieuwe fabrieken bouwen. Hij moet — en dat interesseert ons hier vooral — de arbeid voortdurend organiseren en reorganiseren. Dat betekent dat hij voortdurend nieuwe taken moet toekennen aan de arbeiders en ook arbeiders aantrekken voor die nieuwe taken. Grosso modo onderscheiden we twee soorten taken. De *direkte taken* hebben betrekking op de be- en verwerking van de produkten. De *indirekte taken* zijn taken gericht op de organisatie, koördinatie en controle van de direkte taken.

De groot-industrie

De systematische reorganisatie van de arbeid is misschien wel het voornameste aspect van de kapitalistische ontwikkeling sinds de Industriële Revolutie. De modernisering van het produktieproces kan, binnen het opzet van dit dossier, als volgt samengevat worden.

1. De *direkte produktietaken* worden steeds eenvoudiger. De arbeider komt bvb. aan een band te staan waar hij een onderdeelje moet monteren of een vijze vastschroeven. Het vereenvoudigen van de individuele technische taken gaat samen met een toename van het aantal van die taken. Daardoor ontstaat een grotere nood aan *koördinatie en controle* van de vele taken. Om die koördinatie en controle te verzekeren roept de ondernemer nieuwe taken, *indirekte taken* in het leven. Binnen elk produktieproces, elke fabriek ontstaat zo een controlesysteem van indirecte taken, zoals

vereenvoudigd aangegeven in **figuur**.

De personen hoger op de ladder van dit controlesysteem hebben de *macht* de anderen te controleren. Hoe hoger op de ladder (des te groter de macht), des te meer vereenzelviging van die personen met de belangen van de ondernemers en kapitaalbezitters. En omgekeerd: hoe lager op de ladder, des te minder controlemacht. Er ontstaat zo een scheiding tussen de gewone arbeiders aan de band (laag geschoold, weinig sociaal aanzien, gemakkelijk vervangbaar) en de arbeiders op hogere posities in het controlesysteem (geschoold, groter sociaal aanzien, wegens hogere scholingskost moeilijker vervangbaar). De economen van de « *dubbele arbeidsmarkt* » noemen de eerste groep « *secundaire arbeiders* » en de tweede groep « *primaire arbeiders* ».

De ondernemer gebruikt primaire arbeiders niet alleen omwille van hun technische bekwaamheid, maar ook ter controle van de secundaire arbeiders. Door de primairen meer voordelen te schenken en hun tewerkstelling afhankelijk te maken van het goed en goedkoop presteren van de secundairen, zet hij hen aan, hun taak als controleurs van de secundairen naar behoren te vervullen. Hij voert m.a.w. een bewuste verdeel- en heerspolitiek tegenover zijn arbeiders.

2. De toenemende levensstandaard doet de gemiddelde scholingsgraad van de arbeiders toenemen. De arbeiders eisen terecht een arbeidsplaats die overeenkomt met hun scholing. Hierdoor bieden zich relatief steeds meer arbeiders aan voor primaire jobs en relatief steeds minder voor secundaire jobs. Aanvankelijk zijn de ondernemers met deze ontwikkeling gelukkig: ze hebben immers beter geschoolde arbeiders nodig om de technologische vooruitgang en de controle en koördinatie van het produktieproces mogelijk te maken. Maar al vlug groeit het aanbod van primaire arbeiders de vraag over het hoofd, terwijl een tekort ontstaat aan secundaire arbeidskrachten.

Dit tekort deed zich in West-Europa voor het eerst systematisch voor na W.O. II, in de extractieve sektor (winning van erts, steenkool...). Eerst probeerden de mijnbazen door allerlei middelen dit tekort aan te vullen: hogere lonen, voordelen in natura, tewerkstelling van vluchtelingen en krijgsgevangenen. Maar Belgen, Fransen, Duitsers bleven uit de mijn. De uiteindelijke oplossing was secundaire arbeid te gaan invoeren uit andere landen, namelijk Spanje, maar vooral Italië. De Belgische overheid bvb. bracht op verzoek van de mijnsektor tussen juni 1946 en december 1949, 77.000 Italianen naar de Belgische mijnen.

3. Jobs die vandaag primair zijn, kunnen morgen wel eens secundair worden. Hoezo? *Vooreerst* zijn er de ondernemers die elke arbeid goedkoop en controlebaar willen maken en daarom, waar mogelijk, primaire jobs een secundair karakter willen geven. (Men spreekt dan van devalorisatie van beroepen. Voorbeeld: textielarbeiders, handenarbeiders in het algemeen.) *Ten tweede* zijn er de arbeiders zelf, wiens levensstandaard (in absolute maar niet relatieve termen) toeneemt, die terecht om steeds betere tewerkstelling vragen. Hierdoor komen heel wat secundaire arbeidsplaatsen open, die dan door de ondernemers opgevuld worden met jongeren, vreemdelingen, vrouwen en (in het Brussels) Vlamingen.

Citeren we in dit verband J. Haex (p. 793): « *Buitenlandse arbeidskrachten...* Zij vervullen in eerste instantie

taken in bedrijfstypes die gekenmerkt zijn door een lage kwalifikatiegraad, lage lonen en hoge instabiliteit en in mindere mate taken in andere bedrijfstypes. Dit brengt mee dat buitenlandse arbeiders in vergelijking met Belgische arbeiders het sterkst oververtegenwoordigd zijn in de funktie van schoonmaker (in schoonmaakbedrijven), vervolgens in mindere mate in de funkties hotelpersoneel, handlanger en gieterij-arbeider en tenslotte in een nog geringere mate bij bouwvakkers, secundaire machine-arbeiders, inpakkers en schoonmakers (in bedrijven). Daarentegen zijn zij ondervertegenwoordigd bij magazijnarbeiders, gekwalificeerd onderhoudspersoneel, machineoperators, controle-arbeiders, gekwalificeerde drukkerij-arbeiders, meester-gasten en dit in des te grotere mate naargelang de taak een grotere kwalifikatie en/of verantwoordelijkheid insluit. Buitenlandse arbeidsters zijn oververtegenwoordigd bij de schoonmaaksters (schoonmaakbedrijven) en vervolgens bij de secundaire machinearbeidsters, strijksters, schoonmaaksters (in bedrijven), maar ondervertegenwoordigd in gelijkaardige funkties als bij de arbeiders. »

4. De reorganisatie van de arbeidstaken gaat gepaard met een sterke uitbreiding van de zogenaamde dienstensektor. Deze dienstensektor omvat op zichzelf bestaande activiteiten van indirecte aard, zgn. organisatie-activiteiten: administratie, distributie, re-

search, onderhoud. De administratie is noodzakelijk om de vloed aan informatie die bij de schaalvergroting van het bedrijf ontstond op te vangen: planning, inventarisering, boekhouding, gegevensverwerking, worden noodzakelijk om de informatie te bewaren en in het proces van winstmaximisering opgeld te laten maken. Distributie, de organisatie van de afzet van halffabrikaten en eindprodukten, is noodzakelijk om de stijgende produktie dor verbruikers te doen afnemen. De uitbouw van een vervoersnet, winkelketens, kredietfaciliteiten, ... doen de distributie-opzet slagen. Onderzoek is noodzakelijk om de produktie-organisatie zo goed mogelijk te laten renderen. En de uitbouw en specialisatie van het onderwijs zijn op hun beurt onontbeerlijk om tot degelijke research te komen. Ook onderhoud werd een afzonderlijke activiteit ten dienste van het produktieproces en de organisatie-activiteiten.

Ook binnen de organisatie-activiteiten is een « jobstruktuur » en een controlesysteem gegroeid. Net als bij het produktieproces is bij de organisatie-activiteiten een hiërarchie van lager en hoger geschoolde jobs ontwikkeld: binnen de organisatiesektor — men spreekt meestal van tertiaire sektor — vind je zowel ruitengewassen als burgerlijke ingenieurs.

De relatieve tewerkstelling van vreemdelingen in de diensten is belangrijk. De cijfers in **tabel 1** liegen er niet om.

Uit één groeien meerdere fabrieken

De reorganisatie van de arbeid heeft niet alleen, zoals tot nu toe beschreven, binnen eenzelfde productieproces of fabriek plaats. Ook tussen de fabrieken onderling ontstaat er een arbeidsverdeling. Deze arbeidsverdeling is zowel van horizontale als van verticale aard.

— **Horizontaal**: fabrieken gaan zich specialiseren in bepaalde (eind) producten. Er ontstaan ook « nieuwe » eindproducten (auto's, elektrische apparaten...) die tegen lagere kosten en met nieuwe technieken vervaardigd kunnen worden en die betere opbrengstmogelijkheden bieden dan « oude » eindproducten (niet-elektrische huishoudapparatuur, natuurlijke vezels, klompen...). Sommige van de oude producties verdwijnen of worden verplaatst naar « goedkope » loonlanden. Veel kapitalistische ondernemingen omvatten verschillende fabrieken met verschillende productieprocessen en eindproducten. Ze beleggen hun winsten in verscheidene winstgevendende producties. Door het beleggen in verscheidene producties spreiden ze het risico van hun beleggingen.

Veel fabrieken die « oudere », minder winstgevendende producten vervaardigen beschikken niet meer over de mogelijkheden om zich technisch te verbeteren. De enige wijze waarop ze zich voorlopig nog in stand kunnen houden is door een beroep te doen op de secundaire arbeidsmarkt. Hun produktiewijzen zijn

doorgaans zeer « secundair arbeidsintensief »: ze zetten in hun productieproces in verhouding meer secundaire dan primaire arbeid en machines in. Gezien het tekort aan secundaire arbeiders in de Westeuropese landen moeten deze fabrieken wel vreemdelingen tewerkstellen. Vandaar ondermeer het groot aantal vreemde arbeiders dat tewerkgesteld is bvb. in de lederbewerking, de steenkoolindustrie en de textielindustrie. **Tabel 2** geeft het relatief aandeel van de tewerkstelling van vreemdelingen voor deze drie bedrijfstakken.

— **Vertikaal**: fabrieken gaan zich specialiseren in bepaalde stadia of sectoren van het productieproces. Zo gezien onderscheiden we vijf soorten fabrieken, nl. fabrieken die:

- 1a produktiemiddelen voor de productie van produktiemiddelen maken (fabrieken voor fabrieken en machines),
- 1b produktiemiddelen voor de productie van half-afgewerkte producten maken,
- 1c produktiemiddelen voor consumptiegoederen maken,
- 2 die half-afgewerkte producten maken,
- 3 die verbruiksgoederen maken.

In België is het zo dat enkel statistieken bijgehouden worden over de produktietakken en niet over de sectoren. We zouden eventueel kunnen gaan kijken bij enkele « takken » die min of meer in een sektor thuishoren, zoals machinebouw en bouw

(sectoren 1a + b), textiel, auto's (sektor 3). Doch over de tewerkstelling van vreemdelingen in deze takken zijn slechts cijfers beschikbaar voor 1970 (uitgenomen voor « bouw »), zodat over de evolutie van de sectoriële tewerkstelling van vreemdelingen statistisch weinig gezegd kan worden.

Over de grenzen heen

De organisatie van de arbeid (per tak, sektor) geraakt meer en meer geïnternationaliseerd. Het internationale kapitaal investeert zoals schaakspelers die hun stukken op het economisch meest verantwoorde vakje van het schaakbord « wereld » plaatsen. De « internationalisatie van de produktiemiddelen » betekent de vlucht van heel wat fabrieken naar de derde wereld.

Voor de productie van verbruiksgoederen en half-afgewerkte producten wordt door de kapitalistische ondernemingen overgebracht naar de derde wereld. De productie van de produktiemiddelen blijft echter een zaak van de eerste wereld. Dat de ondernemers de (re)organisatie van hun produktiesysteem geïnternationaliseerd hebben, heeft duidelijke gevolgen voor de tewerkstelling hier. De getroffen sectoren (vooral 2 en 3, zie vroeger) kennen in deze « crisis » een zeer hoge werkloosheid, ook en soms vooral onder de vreemdelingen. Toch blijven gastarbeiders onmisbaar voor de « niet-vluchtende » fabrieken uit deze sectoren. Zolang de betrokken ondernemers niet bereid blijken hun secundaire arbeid

beter te vergoeden of hun produktieprocessen om te schakelen, zodat er geen secundaire arbeid meer nodig zou zijn, zal de vraag naar vreemdelingen blijven bestaan. Wat kunnen we verder nog zeggen over de vreemdelingentewerkstelling in de thuisblijvende sectoren? Een drietal bemerkingen dringen zich op:

1. Het zou foutief zijn te geloven dat de fabrieken uit sektor 1 relatief weinig vreemdelingen tewerkstellen. Uit **tabel 3** blijkt het tegendeel. Machinebouw bvb. stelt relatief meer vreemdelingen tewerk dan de nationale economie als geheel vreemdelingen tewerkstelt.
2. De dienstensektor neemt een steeds groter deel van het nationaal produkt voor zijn rekening. De relatieve vreemdelingen tewerkstelling in de dienstensektor ligt hoger dan het nationaal gemiddelde (zie opnieuw **tabel 3**). De verdere stijging van de totale tertiaire vreemdelingentewerkstelling is dus erg waarschijnlijk.
3. Moderne technologieën, en sommige speerpuntindustrieën blijven voorlopig de zaak van de eerste wereld. Ook deze industrieën doen een sterk beroep op vreemdelingen, « specialisten » in het handwerk. Het is dus erg waarschijnlijk dat de vreemdelingentewerkstelling bij de « thuisblijvende » ondernemingen zal toenemen.

Bibliografie

- M. Harnecker, « Les Concepts Élémentaires du Matérialisme Historique », Brussel 1974, Contradictions.
- F. Moulaert, « Foreign Labor in the E.E.C.: a structural approach », en « Gastarbeid is de spil van de industriële produktie in West-Europa », in *Kultuurleven*, november 1976, pp. 772-789. Een bibliografisch overzicht van de theorie van de dubbele arbeidsmarkt is te vinden in D. Gordon, « Theories of Poverty and Underemployment », Toronto 1972, Heath and Company.
- A. Martens, « 25 jaar wegwerparbeiders », Leuven 1973, S.O.I.
- H. Debbaut, « Vreemde arbeidskrachten in de Belgische economie », Gent 1976, SERUG.
- F. Moulaert, « Gastarbeid in Europa: een dossier », in *Tijdschrift voor Diplomatie*, mei 1975, pp. 343-363.
- W.R. Röhning, « The migration of workers in the United Kingdom and the European Community », 1972, Oxford, Univ. Press.
- J. Haex, A. Martens en S. Wolf, « Arbeidsmarkt, diskriminatie, gastarbeid », Leuven 1976, S.O.I.
- S. Hymer, « The Multi-national Corporation and the Law of Uneven Development », in J.W. Bhagwati (ed.) *Economics and the World Order*, New York, 1971.
- C. Palbix, « L'Internalisation du Capital », Paris 1976, Maspéro.

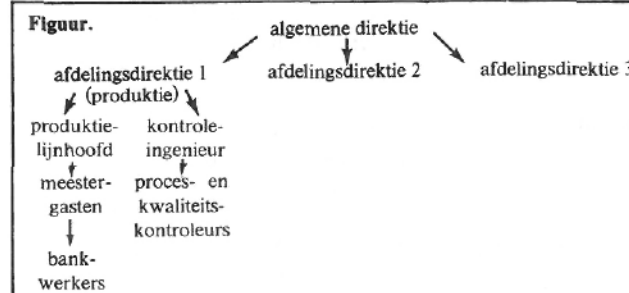
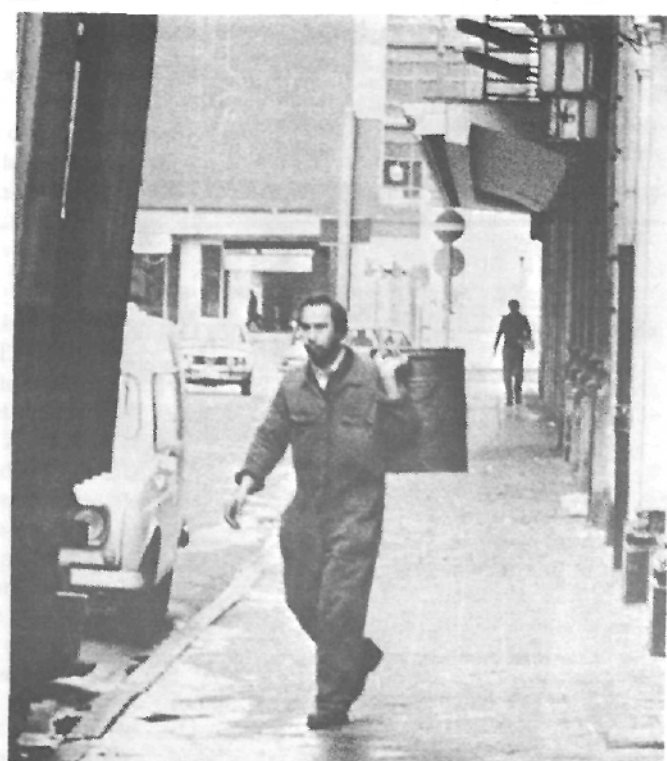
tewerkstellingsbeleid op langere termijn wordt stelselmatig en doelbewust door de werkgevers afgewezen.

2. Werkloosheidscijfers op zich hebben weinig betekenis. Wie opwerpt dat er relatief meer gastarbeiders werkloos zijn dan Belgen, aan hem moet uitgelegd worden dat dit verschijnsel normaal en voorspelbaar is, juist omdat gastarbeiders « secundaire arbeiders » zijn — d.w.z.:

- weinig werkloos in periodes van hoogconjunktuur;
- sneller werkloos in periodes van laagconjunktuur;
- steeds zeer mobiel: snel afgedankt en snel terug aan het werk in tijdelijke jobs, al naargelang de economische toestand.

Met andere woorden: gastarbeid en werkloosheid kunnen slechts begrepen worden voor zover men een volledig inzicht heeft in de rol van gastarbeid in onze economie.

3. Het beeld van senator Février (300.000 werklozen, 300.000 werkende gastarbeiders, dus smijt die vreemden buiten) is dom en tendentius. Zoals onze economie thans werkt is gastarbeid broodnodig. Geen zinnig ekonom om zal Février volgen. Het is de bedoeling van het patronaat om de verdeeldheid binnen de arbeidsklasse in stand te houden en zo de ware redenen van de hoge werkloosheid in een periode van economische groei te verdoezelen.

Tabel 1: tewerkstelling van vreemde nationaliteit in % van de totale tewerkstelling (naar geslacht) in tertiaire bedrijfstakken (1970)

	% vreemdelingen onder de werklieden		% vreemdelingen in de totale tewerkstelling	
	man	vrouw	man	vrouw
Horeca	22,3	14,8	16,5	7,7
Vervoer te land (exc. spoorwegen)	7,4	10,3	6,6	5,3
Binnenvaart	20,0	16,2	14,9	11,1
Reinigingsdienst	13,9	31,8	10,9	28,4
Persoonlijke diensten	21,9	46,9	44,8	23,7
Nationaal gemiddelde	11,2	9,7	7,5	5,7

Tabel 2: tewerkstelling van vreemde nationaliteit in % van de totale tewerkstelling naar geslacht in marginale bedrijfstakken (1970)

	% vreemdelingen onder werklieden		% vreemdelingen in de totale tewerkstelling	
	man	vrouw	man	vrouw
Leder	13,2	14,8	12,1	13,2
Steenkool	46,2	43,4	43,4	27,8
Textiel	—	—	8,9	(gemiddelde mannen en vrouwen)
Nationaal gemiddelde	11,2	9,7	7,5	5,7

Tabel 3: tewerkstelling van vreemde nationaliteit in % van de totale tewerkstelling naar geslacht in sektor 1 (1970)

	% vreemdelingen onder de werklieden		% vreemdelingen in de totale tewerkstelling	
	man	vrouw	man	vrouw
Machinebouw	10,5	30,7	9,7	18,8
Bouwnijverheid	10,0	11,8	8,6	4,7
Nationaal gemiddelde	11,2	9,7	7,5	5,7

Hoeveel gastarbeiders zijn werkloos en waarom?

Enkele cijfers

Hoeveel vreemdelingen zijn er onder de uitkeringsgerechtigde werklozen?

Sedert de immigratiestop in 1967 vinden wij op honderd volledig uitbetaalde werklozen stevast ongeveer 14 vreemdelingen en dit, zowel in tijden van hoog- als in laagconjunctuur. Een plotse alarmkreet tot uitwijzing met als reden de werkloosheid van de vreemdelingen die alsmat toeneemt, blijkt dan ook niet gegrond.

Dit wil echter ook niet zeggen dat het absoluut aantal werkloze vreemdelingen niet toegenomen is. Het aantal werkloze vreemdelingen is gestegen in evenredigheid met het aantal Belgische werklozen: telkens als er 100 werklozen bijkomen, stijgt natuurlijk ook het aantal werkloze vreemdelingen met 14. De stijging van dit aantal werklozen kunt u lezen in **tabel 1**.

Werkloosheid onder de vreemde arbeiders

Van de 100 werklozen zijn er dus 14 vreemdelingen.

De vreemdelingen maken echter slechts 9 à 10 % van de actieve bevolking in België uit. Dit betekent dus dat — crisis of geen crisis — 10 % van de actieve bevolking 14 % van de werkloosheid moet dragen. Op 1 januari 1977 was de last van de werkloosheid 9,9 % voor de totale actieve bevolking. Voor de vreemdelingen bedroeg dit cijfer 13,6 %. De vreemdelingenbevolking wordt dus erger getroffen door de crisis dan de inheemse bevolking.

IN 1976 EN IN 1977:
OP 100 ARBEIDERS ZIJN ER 10 VREEMDELING;
OP 100 WERKLOZEN ZIJN ER 15 VREEMDELING!
DE VREEMDELINGEN ZIJN DUS ZWAARDER GETROFFEN DOOR DE KRISIS.

Onder de buitenlanders zijn de mannen, meer dan de vrouwen, het slachtoffer van de werkloosheid. Bij de Belgische werknemers is het juist andersom.

De werkloosheid van de buitenlandse werknemers per regio

Sinds 1974 is het aantal werkloze buitenlanders in ieder gewest gestegen, maar niet overal in gelijke mate. In verhouding is de stijging het grootst in Brussel-hoofdstad. Sinds 1974 is dit aantal vervijfvoudigd in Brussel, verdrievoudigd in Vlaanderen en verdubbeld in Wallonië. De werkloosheid onder de vreemdelingen is gespreid over de verschillende gewesten. In 1974 was dit nauwelijks het geval: 70 % van de werkloze buitenlanders verbleef in Wallonië (**tabel 2**).

De werkloosheid van de buitenlanders volgens nationaliteit

Tabel 3 toont aan dat het grootste deel van de werkloze buitenlanders uit de E.G.-landen afkomstig is. Dit aandeel wordt toch de laatste jaren geringer. In 1974 was dit 67 %, in 1977 nog maar 58 %.

In vergelijking met 1974 blijkt de werkloosheid bij de Marokkaanse en Turkse arbeiders sterk toe te nemen. De Marokkanen bvb. vertegenwoordigen ongeveer 6 % van de buitenlandse werknemers en 12 % van de buitenlandse werklozen.

Betekenis en interpretatie van deze werkloosheidscijfers

Wat meten deze cijfers?

Vooreerst dient gezegd te worden dat we een vergelijking van werkloosheidscijfers van Belgen en vreemdelingen toch met enig voorbehoud moeten maken. De werkloosheid bij de vreemdelingen zou wel eens groter kunnen zijn dan uit de nuchtere feiten blijkt. Er zijn immers verschillende redenen waardoor duidelijk blijkt dat de werkloosheid van de vreemdelingen onderschat wordt. De vreemdelingenbevolking heeft meer onder de crisis te lijden dan uit de cijfers blijkt.

Er zijn een aantal volledig werkloze buitenlanders, die niet of niet meer uitkeringsgerechtigd zijn, en die derhalve niet in de statistieken zijn opgenomen. Dit zijn bijvoorbeeld:

1. zij die niet lang genoeg gewerkt hebben om van de uitkeringen te genieten (wachttijd);
2. zij die, 60 dagen na het aflopen van hun arbeidskaart B of C geen werk hebben gevonden (en waarvan de familie niet in België verblijft);
3. zij die door werkgevers illegaal zijn tewerkgesteld;
4. zij die in België komen werken met een kontrakt van bepaalde duur dat niet herbewd wordt.

Het blijkt dus dat voor buitenlandse arbeiders de mogelijkheid om werkloosheidsuitkeringen te genieten kleiner is dan voor de inheemse bevolking. Een groot aantal werkloze vreemdelingen is aldus niet in de officiële statistieken opgenomen. Daarbij aansluitend dient gezegd dat buitenlandse arbeiders minder dan Belgen op de hoogte zijn van de werkloosheidsreglementering, en dat ze vlugger het voorwerp uitmaken van administratieve willekeur en plagerijen.

Eens werkloos, vindt de buitenlander vlugger opnieuw werk

Tevens is het zo dat de plaatsingsdiensten van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (R.V.A.) gemakkelijker vreemdelingen zullen vinden voor de weinig interessante jobs (vuil werk, nachtwerk, enz) die de werkgevers opgeven. De vreemde arbeider kan immers minder gemakkelijk dan een Belg werk weigeren, omdat hij oordeelt dat « het vuil werk niet passend is ». *Het beeld van de buitenlanders « lang op de dop » wordt alvast door de cijfers tegengesproken. Uit tabel 4 blijkt dat slechts 6 % van wie meer dan een jaar werkloos is, een buitenlander is.*

Dat buitenlanders wel eens vlugger uit de werkloosheid « gesast » worden, blijkt ook uit de cijfers van de officiële plaatsingsdiensten: in november 1976 werden voor het ganse Rijk 4.035 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen geplaatst, waaronder 1.307 (of 32 %) als kok en kelner, en 358 (of 9 %) als handlanger. In die beroepsgroepen telt men talrijke buitenlanders.

Verklaring van de werkloosheid bij vreemdelingen

De werkloosheid van de vreemde arbeiders moet gezien worden vanuit de rol die ze in de Westeuropese en Belgische economie spelen.

1. In het algemeen vormen de vreemde arbeiders een arbeidsreserve: kenmerk van zo'n arbeidsreserve is dat ze groot moet zijn, zoniet verliest ze voor de ondernemers haar nut. Grote werkloosheid binnen deze reserve mag ons geenszins verwonderen: ze zorgt ervoor dat het aanbod indien nodig heel snel kan toenemen, zonder druk op de lonen uit te oefenen.

2. Een ander kenmerk van zo'n reserveleger is de grote mobiliteit tussen werkloosheid en tewerkstelling. Kortere periodes van werkloosheid (**tabel 4**) bij vreemdelingen wijzen op die mobiliteit. In de huidige periode van « crisis » is snel ontslag en aanwerving van « nieuwe, betere en goedkopere » werknemers de regel.

3. Vreemdelingen zijn o.a. tewerkgesteld in bedrijfstakken die sinds jaren als « verouderd » en « niet winstgevend » bekend staan. Deze bedrijfstakken worden nu gedeeltelijk ontmanteld en/of naar de derde wereld overgebracht. Vandaar de hoge werkloosheid in deze takken in het bijzonder, en de hoge totale vreemdelingenwerkloosheid in het algemeen. Een aantal van die andere takken (met werkloosheid op 30.11.76) zijn: kle-

ding (22,5 %), schoennijverheid (24,4 %) en leder (17,6 %). Een aantal takken waar typisch geen vreemdelingen tewerkgesteld zijn, kennen een zeer lage werkloosheid: gas-electriciteit (1 %), bank- en verrekeringen (1,2 %). Ter vergelijking: het gemiddelde van de volledige werkloosheid bedroeg op 30.11.76, 9,4 %.

4. Wij beschikken in België niet over statistieken die de werkloosheid volgens sectoren (primaire, (secundaire, tertiaire) opgeeft. Nochtans weten we dat in krisisperiode de sectoren van de basisindustrie (primaire sektor) zwaarder dan andere sectoren door werkloosheid getroffen worden. Het zijn in deze sectoren dat talrijke buitenlanders, als ongeschoolden, tewerkgesteld zijn.

5. Een aantal typische gastarbeidersfuncties zijn sterk door werkloosheid getroffen: eind november 76 telde men onder de 103.391 uitkeringsgerechtigde volledig werkloze mannen 21.000 (21 %) bedienden, 20.000 (20 %) handlangers of ongeschoolden, 14.000 (15 %) mekaniekers, lassers, loodgieters, 8.000 (8 %) metsers, vloerleggers, stukadoors en onder de 147.455 uitkeringsgerechtigde volledig werkloze vrouwen 54.000 (36 %) bedienden, 22.000 (14 %) naaisters, 9.000 (6 %) handlangers, ongeschoolden, 7.000 (4 %) inpaksters, 6.000 (4 %) meiden en huispersoneel. Het gaat hier veelal om jobs die typisch op de secundaire arbeidsmarkt thuishoren

en waarvan « werkonzekerheid » de door de werkgevers begeerde eigenschap is. Daarom valt het op dat in periodes van hoogconjunctuur er relatief minder gastarbeiders werkloos worden terwijl het in periodes van laagconjunctuur net andersom is: gastarbeiders zijn meer werkloos dan de Belgen.

6. De werkloosheid in de gewesten is sterk bepaald door de economische toestand van die gewesten. Zijn er veel zwakke en verouderde bedrijfstakken, en/of is de primaire en secundaire sektor oververtegenwoordigd in een streek, dan zal de werkloosheid er hoger liggen. Daar in zo een streek, gezien de « achterlijke » economische activiteit die er bedreven wordt, vaak veel vreemdelingen wonen, mag de hoge vreemdelingenwerkloosheid ons evenmin verwonderen.

Besluiten

1. De tewerkstelling en de werkloosheid van de buitenlandse werknemers is het gevolg van een bepaald immigratie- en tewerkstellingsbeleid dat België sinds 1930 gevoerd heeft. Een aparte behandeling van buitenlanders heeft geen zin zolang men ook niet de immigratie en de tewerkstelling van deze categorie werknemers onder de loupe neemt. Maar een immigratie- en

vervolg op p. 15

Tabel 1: Evolutie van het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werkloze Belgen en vreemdelingen.			
jaar	vreemdelingen	Belgen	totaal
1974 gemiddeld	14.622	90.098	104.720
1975 gemiddeld	26.186	151.181	177.367
1976 gemiddeld	33.485	195.052	228.537
1977 (30/6)	37.167	241.114	278.281
(Bron: R.V.A., N.I.S.)			

Tabel 2 : Verdeling van de uitkeringsgerechtigde volledig werkloze buitenlanders volgens gewest.						
Gewest	Op 30/6/1974		Op 30/11/1976		Op 30/6/1977	
	totaal	%	totaal	%	totaal	%
Vlaanderen	1.853	14	5.800	16,30	6.583	18
Wallonië	9.058	70	19.824	55,72	20.332	55
Brussel-hoofdstad	2.114	16	9.953	27,98	10.252	27
Totaal	13.025	100	35.577	100	37.167	100
(Bron : R.V.A.)						

Tabel 3: Verdeling van de uitkeringsgerechtigde volledig werkloze buitenlanders volgens land van herkomst.		
Land van herkomst	30/6/1974 in %	30/6/1977 in %
Italië	57,8	47
Frankrijk	5,8	8
Nederland	3,3	3
Spanje	7,9	9
Griekenland	4,3	4
Marokko	4,3	12
Turkije	2,1	6
Andere	14,5	11
Totaal (absol. aantallen)	100,0 (13.025)	100 (37.167)
(Bron: R.V.A.)		

Tabel 4: Procentueel aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen naar duur van werkloosheid (1975).			
Totaal aantal werklozen		Totaal aantal werklozen, meer dan 1 jaar werkloos	
Belgen	Buitenlanders	Belgen	Buitenlanders
86 %	14 %	93,8	6,2
(Bron: R.V.A.)			

foto pilou

« Stemrecht, want adviesraden zijn façades ! »

Na eerst perioden van het cijnskiesrecht en het algemeen meervoudig stemrecht gekend te hebben, kende België in 1919 het algemeen enkelvoudig stemrecht toe aan mannen en vanaf 1949 het algemeen stemrecht. Op dat ogenblik kregen immers uiteindelijk ook de vrouwen stemrecht voor de wetgevende verkiezingen. Op dit ogenblik blijft nog altijd een groot deel van de bevolking, nl. de vreemdelingen die in België leven, wonen en werken, van dit recht verstoken.

Met enkele vreemdelingen uit Vilvoorde en Brussel bespraken we wat het voor hen betekent indien stemrecht aan vreemdelingen voor de gemeenteraadsverkiezingen zou worden toegekend.

Bruno Z. (Italiaan): « Ik zie dat de gastarbeiders nu niet kunnen stemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen, terwijl het toch een middel voor hen zou zijn om zich beter thuis te voelen in België. En als we over stemrecht spreken, dan gaat het niet alleen over gemeenteraadsverkiezingen, maar over alle politieke rechten. Het is ook niet omdat men zal kunnen stemmen dat alle problemen van de gastarbeiders zullen opgelost zijn. Daarom vragen we niet alleen stemrecht maar ook het recht om verkozen te worden. En dat is een groot probleem, want neem dat er een Marokkaan burgemeester van Vilvoorde wordt, hoe zou men dan reageren? Dat zou kunnen voorvallen als men weet dat in sommige gemeenten 30 tot 40 % gastarbeiders wonen. Maar het gaat niet alleen om stemrecht voor de gemeenteraadsverkiezingen, maar om: recht op vereniging, vrije meningsuiting,staking en ook het recht op deelname aan het leven in een gemeente ».

Antonio C. (Portugees): « Ik denk dat nog veel informatie zal moeten gegeven worden en propaganda gevoerd, alvorens de gastarbeiders zullen stemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen. Alvorens we gaan stemmen moeten we weten wat we bekomen met dit stemrecht. Als ons niet gezegd wordt wat we ermee kunnen bekomen is het mogelijk dat de mensen niet zullen gaan stemmen, omdat ze niet weten dat ze er belang bij hebben. Dus voor mij is het beter dat er een propaganda wordt gevoerd over wat de vreemdelingen en hun afgevaardigden kunnen bijdragen. Pas dan kan men verzekerd zijn dat de gastarbeiders van verschillende nationaliteiten zullen deelnemen aan de verkiezingen ».

Mohammed C. (Marokkaan): « Het stemrecht, vooral voor de gemeenteraadsverkiezingen, is voor de gastarbeiders zo belangrijk omdat er zoveel gemeenten zijn die de vreemdelingen zo afzonderlijk behandelen. Enfin, ze geven hen niet de mogelijkheid om zich uit te drukken, hun rechten te verdedigen en deel te nemen aan het leven in de gemeenten. Voor mij is het stemrecht een plicht voor de vreemdelingen en zij moeten er kunnen aan deelnemen ».

Khaddour A. (Marokkaan): « Voor mij is het stemrecht voor vreemdelingen, een democratisch recht. De gastarbeider is een mens. Neem nu in een gemeente een gastarbeider. Hij is er

niet voor niets, hij moet er zich kunnen aanbieden als een mens. Het stemrecht is niet voor de Belgen, niet voor de gastarbeiders alleen, het is een sociaal recht, voor de gehele mensheid ! ».

Pepe J. (Spanjaard): « Ik zeg indien stemrecht als een normale burgerplicht gezien wordt, dan is het goed. Als men het stemrecht aan de gastarbeiders geeft dan moet dat een wettelijke zaak zijn, net zoals voor de Belgen. Niet zo iets als adviesraden voor gastarbeiders. Die adviesraden zijn façades: als men naar je wil luisteren dan luistert men, als men het niet wil dan luistert men ook niet; het is enkel een advies. Maar als gastarbeiders ook kandidaat kunnen zijn bij de gemeenteraadsverkiezingen dan is dat magnifiek ».

Antonio C.: « De adviesraden hangen teveel rechtstreeks af van het gemeentebestuur. Men heeft mij gezegd dat er in Brussel adviesraden zijn die goed werken. Hier in Vilvoorde kunnen we niets doen met de adviesraad. Het gebeurt dat we zelfs twee drie keer opnieuw gaan aankloppen en dan krijgen we nog geen voldoening. Ik weet nog altijd niet goed wat een adviesraad is. 't Is te zeggen wat het wettelijk betekent, welke machten de regering aan deze raden heeft gegeven. Dit is iets wat in het parlement zou moeten besproken worden. Nu moeten we voor onze rechten werken en werken, zelfs voor de subsidies. Zelfs vorig jaar nog. Nochthans wist de gemeente dat wij reeds drie jaar bestonden. En is het misschien geen façade, zoals Pepe zegde, het komt er toch op neer. Het is iets waardoor men de ogen kan sluiten voor de problemen van de gastarbeiders, de indruk geven dat men iets doet. Maar uiteindelijk hebben we geen resultaten. Ja, we hebben wat subsidies, maar ze zijn zo klein dat we er niet veel mee kunnen doen ».

Bruno Z.: « Ik heb wat ervaring met de adviesraad van Brussel. Zoals alle adviesraden hangt ook de adviesraad voor gastarbeiders af van degenen die hem willen raadplegen. Wij hebben in Brussel een soort gezamenlijke lijst gemaakt met vreemdelingen van alle nationaliteiten, het C.L.O.T.I. (Comité de liaison des organisations des travailleurs immigrés), en ongeveer 90 % werden verkozen in de adviesraden. Er zijn ook drie gemeenten die met de adviesraden willen werken: Etterbeek, Brussel en Sint-Joost-ten-Node. Het is waar dat men niet alles kan

foto pilou

bespreken. Natuurlijk is dat een probleem. Maar voor mij is dat niet belangrijk, in de zin dat een adviesraad maar een voorbereiding is tot een directe deelname aan de gemeente. Het is een school voor de democratie. Iedereen is het wel eens dat er geen grote deelname is aan de verkiezing van de adviesraden; 17 % in Brussel en 34 % in Luik. Dat komt doordat de mensen niet goed wisten waarover het ging. Iedereen is akkoord als men zegt dat de adviesraden façades zijn; we staan met de adviesraden maar aan het begin van de deelname van de gastarbeiders aan het gemeentelijk leven. Er moet ergens een begin zijn, anders geraken we nergens. Dus ben ik nog altijd voor de adviesraden ».

Mohammed C.: « De meeste mensen weten niet wat dat is stemrecht, ze zijn niet gewoon om te gaan stemmen. Toen we in Vilvoorde met de adviesraad begonnen, zijn er niet veel mensen komen stemmen. Daarom moeten, zoals Antonio zegt, eerst de mensen geïnformeerd worden en moet men hen uitleggen waar het over gaat ».

Pepe J.: « Er zou wel interesse zijn voor de adviesraad indien die de zaak van het stemrecht voor de gemeenteraadsverkiezingen zou trekken. Hoe verloopt de verkiezing van de adviesraad nu: men vraagt kandidaten en voilà er

bieden zich enkele kandidaten aan. Maar er is gebrek aan een groep die rekenschap vraagt aan de adviesraad. Normaal zou een adviesraad die marcheert een groep achter zich moeten hebben, een soort partij die zegt, dat wat een adviesraad doet, goed of slecht is. Nu neemt niemand zijn verantwoordelijkheid: als een adviesraad dynamisch is dan is het zo, is hij niet dynamisch dan is het ook zo. Er moet iets achter staan dat vraagt wat er gedaan wordt ».

Mohammed A. (Marokkaan): « Als men het probleem eens bekijkt alvorens men het stemrecht aan gastarbeiders toekent, dan kan men ook het echte probleem van de gastarbeiders zien. De gastarbeiders moeten zich immers eerst kunnen organiseren in Vilvoorde, anders dient het tot niets stemrecht te krijgen. Men moet ook diepgaand alle problemen waarmee de vreemdelingen te maken hebben bestuderen, en dit, van alle vreemdelingen. In Vilvoorde zijn dat: Portugezen, Spanjaarden, Marokkanen. De Belgische regering moet de gastarbeiders helpen zich te organiseren. Hier stelt zich ook het probleem van de taal: de meeste gastarbeiders spreken geen Nederlands en dat zal een grote hinderpaal zijn om werkelijk deel te nemen. Daarom zal daar een grote inspanning moeten geleverd worden ».

Pepe J. : « Als gastarbeiders kunnen stemmen dan kan er wat veranderen, daarom niet alles. Neem bijvoorbeeld de politie, die treedt nu op zoals de gemeente het wil; de bevelen die de agenten krijgen die komen van de gemeenteraadsleden en van de burgemeester ».

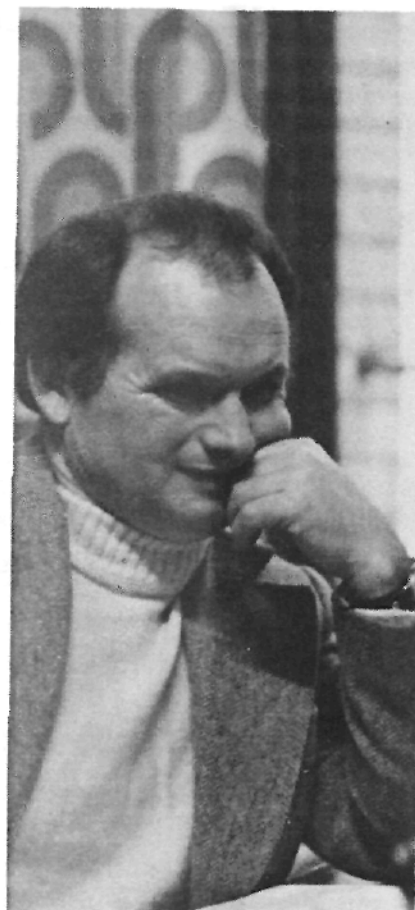
Bruno Z. : « Zo ook de huisvesting. Alhoewel het probleem van de huisvesting voor de gastarbeiders hetzelfde is als voor sommige Belgen. Want alles hangt af van wie de meerderheid in een gemeente heeft. Dat staat in verband met de Belgische partijen. De Belgische partijen stellen alles in het werk om de macht naar hen toe te trekken en ik vraag mij af of de gastarbeiders voldoende het Belgische systeem kennen ».

Antonio C. : « De verdeling van de sociale woningen gebeurt hier nu zo dat een huis gegeven wordt aan de militanten van de ene partij of een andere partij. Wel hebben er in Vilvoorde reeds enkele gastarbeiders een woning van de gemeente bekomen. Maar met het stemrecht zullen we reeds iets bereikt hebben; er zullen dan toch een of twee gastarbeiders een stem hebben in de gemeenteraad en zij kunnen dan zeggen wie een huis nodig heeft ».

Pepe J. : « Hoe worden de sociale woningen verdeeld? Wel, de sociale woningen zijn niet van de gemeente maar van woningmaatschappijen en die hebben een raad van beheer. En als iemand een huis vraagt en hij verdient bijvoorbeeld 200.000 BF per jaar en heeft twee of drie kinderen en een ander heeft 500.000 BF, op dit ogenblik hangt alles af of ge een lange arm hebt of niet! 't Is overal zo. En er zit geen gastarbeider in die raden van beheer. In Vilvoorde zijn 10 % gastarbeiders, we hebben recht op 10 % van de sociale woningen ».

Antonio C. : « En dan nog, die 10 % vreemdelingen in Vilvoorde zijn allemaal arbeiders, terwijl bij de Belgische bevolking er misschien 60 % bedienden, winkeliers en patroons zijn en 40 % arbeiders. Als ge zegt 10 % van de sociale woningen dan zou dat in werkelijkheid nog geen 5 % van de gastarbeiders betekenen ».

Pepe C. : « De gastarbeiders van sommige landen kunnen stemmen voor de verkiezingen in hun land. In Spanje blijven de gemeenteraadsverkiezingen nog

altijd uit. Voor de Senaat en de Kamer heb ik schriftelijk gestemd. Voor mensen die geïnteresseerd zijn aan de politiek betekenen de wetgevende verkiezingen iets, en zij zullen deelnemen aan het politieke leven van hun land zelfs als ze hier zijn. Maar voor de gemeenteraadsverkiezingen, dat is een probleem. Bijvoorbeeld: als ge hier woont, kent ge de mensen niet die zich ginder kandidaat stellen. En de Spanjaarden die hier lid zijn van een partij zullen stemmen voor een kandidaat van de P.S.A., P.S.T., ... zonder dat zij hem hun vertrouwen kunnen geven ».

Antonio C. : « Ik denk niet dat we geprivilegieerd zijn als we in België en in het moederland kunnen stemmen. Toen de Portugese gastarbeiders de eerste keer konden stemmen was er veel enthousiasme, iedereen ging stemmen. De tweede keer toen we konden stemmen was er reeds minder opkomst. Maar dat kwam doordat we geen goede resultaten hadden ».

Bruno Z. : « Men moet een onderscheid maken. We vragen geen stemrecht voor de Kamer en de Senaat, maar voor de gemeente. En vooral dan

voor de mensen die al geruime tijd in België zijn. Want die mensen slijten hun leven in de Belgische gemeenten, ze betalen er hun belastingen, zij nemen deel aan het gemeenschapsleven, hun kinderen gaan er naar school, sommigen zijn er getrouwd ».

Antonio C. : « We moeten ook bereid zijn, als we in België kunnen stemmen, ons recht om voor de gemeente te stemmen in het moederland, te verliezen ».

Bruno Z. : « Dat is niet het probleem ».

Antonio C. : « Toch wel, als men dit recht niet wil verliezen dan is dat niet wettig. We wonen toch hier, en niet in Portugal bijvoorbeeld ».

Khaddour A. : « Ik begrijp niet goed waarom we niet mogen stemmen. Daar waar ge u goed voelt is uw land, waar er wat rechtvaardigheid is en waar ge werkt ».

Pepe J. : « Maar ik wordt geen Belg want dan wordt ik een papiertje. Dat wil zeggen ik ben Belg maar toch blijf ik een vreemdeling. Men zal altijd zeggen dat ik geen « echte » Belg ben, zelfs als ik kan stemmen ».

Mohammed A. : « We zullen altijd een « zwarte kop » blijven ».

Bruno Z. : « Ik spreek voor de Italianen. Iedere nationaliteit heeft zo zijn particulariteiten. De statistieken zeggen dat er zeer weinig Italianen de Belgische nationaliteit aanvragen. Voor de jonge Italianen beweert men dat zij geen Belg willen worden omdat ze dan legerdienst moeten doen. Maar dat is een mop want we hebben genoeg bijdragen geleverd aan de Belgische economie, vooral in de mijnen. En in ieder geval gaan we nu stilaan naar een Europa zonder grenzen zodat de Italianen de noodzaak niet inzien om Belg te moeten worden. En ten derde zijn er hier Italianen die gedurende twintig, dertig jaar in België zijn, die door te veranderen van nationaliteit denken hun land ontrouw te zijn. En wat zou er voor hen veranderen als ze de Belgische nationaliteit zouden aannemen. Misschien is dit voor de jongeren anders? Een uitspraak van een jonge Italiaan voor de joodsche bank heeft mij getroffen: hij zei dat hij de Belgische nationaliteit had aangenomen maar dat hij terug Italiaan wenst te worden. Hij zei dat omdat hij zich niet goed in zijn vel voelde ».

Antonio C. : « Nu men alles in het werk stelt voor de verruiming van de Europese Gemeenschap moeten degenen die ertoe gaan behoren niet meer van nationaliteit veranderen om van hun rechten te genieten. Nu men de grenzen ongeveer opdoekt zal men ook de nationaliteiten moeten opdoeken. Het is zoals voor het nieuwe besluit over voetballers van de landen die lid zijn van de Raad van Europa. Die konden vroeger niet zomaar overgaan naar een ploeg uit een ander land. Nu wel ».

Pepe J. : « De kapitalist kan zich installeren waar hij wil, zij willen samen een Europa maken, dat is zo want anders zijn ze verloren. En dan, waarom kan niet hetzelfde gedaan worden voor alle mensen? Waarom moet die discriminatie blijven? ».

Antonio C. : « Men spreekt wel van Europeanen, maar de Noord-Afrikanen, zullen die kunnen stemmen? We zijn allemaal gastarbeiders. Trouwens als een deel gastarbeiders niet zou kunnen stemmen dan is dat niet goed voor de anderen. De stem van de Noord-Afrikanen kan ons ook helpen ».

Mohammed A. : « Er zijn veel Marokkanen die terugkeren. Dat is een kwestie van racisme. Ik ben al eens 's middags in de fabriek met Belgen hierover beginnen discussiëren. De Belgen zeggen dat de vreemdelingen maar terug moeten keren, ze hebben genoeg van de gastarbeiders. Ze zeggen dat wij hun brood komen opeten. Als men dat ervaart, dan heb ik er genoeg van en dan denk ik: morgen keer ik terug naar Marokko. Het zijn maar woorden, want als ik dan naar Marokko op vakantie ga, en ik kom aan de grens de eerste Marokkaan tegen, dan zijn die nog erger dan de Belgen. En als ik daar in een gemeente iets moet vragen dan moet ik bijna een mitrailleur bij mij hebben om iets te bekomen. En in Marokko, dan zeg ik: ik keer onmiddellijk terug naar België en ik vraag direct de Belgische nationaliteit. En ik keer dan terug in België, en het is weer hetzelfde liedje. We hebben geen nationaliteit meer, wij zijn zoals de zigeuners, we zijn internationaal ».

Sarie ABDESLAM
Luk MICHIELS

Lezersbrieven

Lezersbrieven zijn welkom bij Bareel, Kogelstraat 34 te 1000 Brussel. Naam en adres van de schrijver moeten ons bekend zijn. Ze kunnen slechts op uitdrukkelijk en gemotiveerd verzoek weggelaten worden. De redactie behoudt zich het recht voor langere brieven in te korten.

Praktisch

Ik denk dat u naast het geven van algemene informatie, een heel belangrijke rol kunt spelen in het doorgeven van praktische informatie. Dit jaar heb ik met een groep, de relatie tussen Turkse gastarbeiders en gezondheidszorg in Gent bestudeerd. Daarbij viel het op dat er heel wat verenigingen en centra bestaan die over of voor gastarbeiders werken, maar we zijn er nooit helemaal uit wijs geraakt: het wordt tijd dat er eens een efficiënte doorspeling van adressen en concrete inlichtingen over de aard der verschillende organisaties en diensten komt. Daarom stel ik voor dat er analoog aan het overzicht van documentatie in BAREEL nr 1, eens een overzicht gepubliceerd wordt van:

1. organisaties die algemeen « over-voor » gastarbeiders werken + duidelijke omschrijving doelstelling;
2. per regio de organisaties die aan concrete hulpverlening doen + omschrijving van de diensten die ze aan gastarbeiders kunnen bieden. Dit laatste is zeer belangrijk voor doorverwijzing (zeker telefoonnummer erbij).

Verder lijkt ook een rubriek voor praktische meldingen als bv. over taalkursussen die lokaal ingericht worden, me nuttig. Of valt dit buiten de optie van het blad?

Schuerbeke Monique - Wondelgem

Het spreekt vanzelf dat BAREEL ook praktische informatie wil geven. Daarbij dient echter niet uit het oog verloren dat dit blad slechts driemaandelijks verschijnt, waardoor het geven van dergelijke — meestal tijdsgebonden — informatie sterk beperkt wordt. Daarom heeft de redactie beslist dat deze praktische inlichtingen zullen gekoppeld worden aan duidende artikels. Zo dacht de redactie eraan in het volgend nummer een artikel over taallessen te publiceren, waarbij dan een lijst zou gevoegd worden van de in Vlaanderen ingerichte taalkursussen. Wat het overzicht van verenigingen en centra betreft, kunnen wij U melden dat het

dossier van BAREEL nr 3, integraal aan het onthaal in Vlaanderen zal gewijd zijn.

Red.

Informatie

En tant que secrétaire de la commission « immigrés » du P.S.C., je tiens tout particulièrement à vous féliciter chaleureusement pour cette initiative originale, courageuse, importante et très attendue!

Je lisais récemment un article de Tahar Ben Jelloun (« le monde », dossiers et documents, n° 49, mars 78 — « Le racisme »). Il disait, entre autres ceci: « La xenophobie: l'étranger n'est pas accepté. On ne donne pas forcément des raisons. On parle à la rigueur d'incompatibilité; on invoque le « seuil de tolérance ». En fait on se sent menacé dans son petit bonheur car on s'est installé dans un territoire de certitudes. A l'ouverture sur les autres, on préfère la méfiance. Cette hostilité à tout ce qui vient de l'étranger, quand elle est exaspérée, devient de la haine, l'ignorance et le manque d'information aidant. Le glissement vers le racisme militant, se fait aisément en des moments de crise socio-économique et politique ». « Il y a bien sûr, en France, la loi du 1er juillet 1972 contre la discrimination raciale votée au Parlement à l'unanimité. Les organismes anti-racistes luttent pour qu'elle soit appliquée plus souvent et avec rigueur. Contre le racisme, la loi est certes nécessaire mais pas suffisante, car ce qu'il faut, c'est aider les mentalités à changer. Pour cela un travail d'information est à entreprendre. Informer sur les différences et enseigner à les accepter à défaut de les aimer ».

Dans votre éditorial, vous insistez sur l'importance prioritaire d'une bonne information. « Bareel » va pallier l'actuel très grand manque d'information, je dirais même le « vide » total d'information objective, complète, bien étudiée. Voilà donc, enfin, une publication régulière qui va collaborer à lutter d'une manière positive, constructive et en profondeur contre la xenophobie!

Georges Rémion,

Dokumentatie

Deze rubriek wordt verzorgd door Tin Wouters, dokumentatiedienst O.C.G.B. Materiaal ter aankondiging kunt u zenden aan het O.C.G.B., Kogelstraat 34 te 1000 Brussel, t.a.v. Tin Wouters.

Tijdschriften rond « gastarbeid »:

L'Immigré, informatieblad uitgegeven door de Adviesraden voor Vreemdelingen van de Stad Brussel en van de gemeenten Etterbeek en Sint-Joost-Ten-Node, 3-maandelijkse, meertalig (Frans, Nederlands, Arabisch, Turks, Italiaans...), 16 blz., te verkrijgen bij de administratieve diensten van de betrokken gemeenten. Twee nummers verschenen: Gratis.

Bülten Türkiye — Mededelingen, maandelijks tijdschrift van de Vereniging van Turkse Arbeiders van Antwerpen en omgeving, v.z.w., Dendermondestraat 34, 2000 Antwerpen. Het blad wil, door het brengen van informatie (in het Turks en het Nederlands), een kontaktmiddel zijn tussen de Turkse en de Belgische gemeenschap. Tevens brengt het een communicatie tot stand tussen de leden van de Turkse gemeenschap in Antwerpen en omgeving. Stencil. Gratis.

Emek, maandelijks orgaan van de Turkse arbeiders in België, 4 blz., (krantje in Turkse taal), redactie en administratie: ACV-Turkse Sektie, Wetstraat 121, 1040 Brussel. Gratis.

Boletín informativo de Vilvoorde para los Espanoles, maandelijks informatieblad van de Spaanse gemeenschap te Vilvoorde, 4 blz., gratis.

Te bestellen: M. Notebaert, p/a Mechelsestraat 9 te 1800 Vilvoorde.

Adde — Association de Défense des Droits des Etrangers, driemaandelijkse tijdschrift van de v.z.w. ADDE. Stencil. Het tweede nummer van 1978 is volledig gewijd aan de verstoting. Abonnement: 250 F op rek. nr. 630-0217856-53 van de v.z.w. ADDE, rue de la Sablonnière 16-18 te 1000 Bruxelles.

Islam, tweemaandelijkse informatiebulletin van de Federatie Moslim Organisaties, Nederland, Harstenhoekweg 5, Scheveningen, of, Postbus 87819 Den Haag 2040.

Artikelen / Tijdschriften:

Samenlevingsopbouw, jg. 2 nr 1, maart 1978, tweemaandelijkse uitgave van de vzw Tijdschrift Samenlevingsopbouw. In dit nummer verscheen o.m.:

- rechtszekerheid en politiek stemrecht, Michiels, L.
- vlaams overlegcomité opbouw-werk migratie, Swinnen, H.
- huurdersunie voor gastarbeiders, Hautekeur, G.
- vrije en onafhankelijke Spaanse oudervereniging in Brussel, Hautekeur, G.

Te bestellen: Dorpstraat 12, 8948 Kemmel, 30 blz., abonnement 200 F/jaar, rek. 738-3060967-57.

Eco-Brabant, nr 17, maart 1978, driemaandelijks tijdschrift van de Gewestelijke Economische Raad voor Brabant.

Thema van dit nummer: demografie:

- regionale componenten van de bevolkingsgroei,
- de interne migratiestromen in België volgens leeftijd en nationaliteit,
- de vreemdelingen in België. Een analyse van de na-oorlogse statistieken,
- een bevolkingsprognose van nu tot in het jaar 2025,

samengesteld door Luk Daems en Dirk Vanwynsberghe.

Te bestellen: G.E.R.B., Pierre Buys, Oudergemlaan 63, 1040 Brussel. 47 blz., abonnement: 3 nrs. 350 F; losse nummers: 150 F. Gemeentekrediet van België 090-8220300-85.

Jaarverslagen

Wetswinkel Hoboken, evaluatie van de werking januari 77 - april 78,

- gegevens over de voorbije periode,
- verslag werkgroep gastarbeid,
- kritiek en plannen,

Te bestellen: Wetswinkel Hoboken, De Bosschaertstraat 318, 2020 Hoboken.

Buurtwerk Noordwijk, activiteiten 1977,

- onthaal,
- jongeren-Noordwijk,
- immigrantenvrouwen,
- lessen moedertaal voor vreemdelingen,
- werkgroep bejaarden, gezondheidszorg, wederhuisvesting.

Te bestellen: Gaucheretstraat 82, 1000 Brussel.

Centrum Buitenlandse Werknemers

— **Borgerhout, activiteiten 1977,**

- structurele uitbouw,
- projecten op meso-vlak (Antwerpen): sociologisch onderzoek, gezondheidszorg, onderwijs, overleg en samenwerking met plaatselijke groepen, vorming en voorlichting, samenwerking met groepen buiten de agglomeratie,
- projecten op mikro-vlak: werkgroep buitenlandse arbeiders Borgerhout, centrum buitenlandse arbeidersgezinnen — Antwerpen Kiel.

Te bestellen: C.B.W., Van Daelstraat 32, 2200 Borgerhout. — Tel. 031/35 34 06, bankrek. 750-9315734-12.

Dossiers:

Vreemdelingen te gast, 15 blz, 30 F.

- vreemdelingen te gast,
- de Franse wetgeving tegen rassendiscriminatie,
- de Britse wetgeving tegen rassendiscriminatie,
- wetsvoorstel tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden.

Te bestellen: Belgische Liga voor de Verdediging van de Rechten van de Mens, Guldenvlieslaan 1, 1060 Brussel. Bij afname van 100 ex.: 25 F/stuk, bij 500 ex. 20 F/stuk te storten op prk 000-0738961-15.

Gastarbeiderskinderen in ons onderwijs, 114 blz.

- situering van het probleem van de integratie der gastarbeiders,
- gastarbeider zijn,
- het gastarbeiderskind op onze school,
- de opvang van de gastarbeiderskinderen in ons onderwijs,
- opties voor de toekomst,
- informatief gedeelte, met o.m.: ervaringen van Nederlandse leerkrachten bij huisbezoeken aan gastarbeidersgezinnen, de islam, Turkije, het onderwijs in Turkije, de Maghreblanden, onderwijs in de Maghreblanden, films over de gastarbeidersproblematiek, nuttige adressen.

Te bestellen: Stad Gent, Pedagogisch Centrum, Kammerstraat 12, 9000 Gent.

Gastarbeid in Diskussie, een bundel artikels over de sociale en economische aspecten van gastarbeid, 83 blz, 60 F.

Te bestellen: Centrum Buitenlandse Werknemers, Van Daelstraat 32, 2200 Borgerhout, bankrek.: 750-9315734-12. Tel. 031/35 34 06.

Rapporten:

Opvangvormen van migrantenkinderen in het basisonderwijs met bi-kulturele inslag, pilootexperiment onder auspiciën van de E.E.G., dokumentatiemap van de studiedag gehouden te Genk op 15 april 1978.

Te bestellen: Provinciale Dienst voor Onthaal van Gastarbeiders (P.O.G.), Thonissenlaan 19 te 3500 Hasselt. Tel. 011/22 29 86.

Onderzoek naar bewoners en bewoning in het gebied gelegen tussen Sluizeken en Muidebrug in de stad Gent, Debbaut, H., De Mey, P., Hostyn, N., Mestdag, J., Rygole, D., Seminarie voor Toegepaste Economie bij de Rijksuniversiteit te Gent (SERUG), 1978, 56 blz.

— Deze survey heeft als doel de voornaamste kenmerken te releveren van de bewoners en de bewoning in het bestudeerde gebied. Aldus kan men een inzicht verkrijgen in de eventueel te zetten stappen in de groei naar een verbetering van de samenleving van autochtone en buitenlandse bevolking, waarvoor de verantwoordelijken instaan.

Te bestellen: SERUG, Rijksuniversiteit, Gent.

The structural Significance of Foreign Labor for the Belgian Economy, Moulaert, F., Regional Science Research Paper, nr 20, 1978.

Te bestellen: K.U.L., Centrum voor Economische Studiën, Van Evenstraat 2B, 3000 Leuven. Tel. 016/22 95 02.

Proefschriften:

Vreemde arbeidskrachten en de economische groei der geïndustrialiseerde gastlanden, theoretische analyse met een praktische toepassing op België, Debbaut, H., 1978, 2 delen, 460 blz totaal. Fakulteit der Economische Wetenschappen, R.U.G.

De islam in België, een sociologische probleemstelling, Hitchinson, F., februari 1978, Departement Sociologie K.U.L.

Boeken:

Marokkaanse gezinnen in Nederland, Lotty van den Berg-Eldering, Samson uitgeverij, Alphen aan de Rijn, 1978, ISBN 90 14 027192.

Eindelijk eens een boek van iemand die wegens zijn onderzoeksmethode wel verplicht is geweest met de Marokkaanse gezinnen te leven: een antropoloog. Het is een aanrader. Iedereen die met Marokkaanse families werkt zal hierin heel wat opsteken over migratie, gezinshereniging, opvoeding en godsdienst bij de Marokkanen, zeker over hen die uit het Noorden van Marokko komen, de Riffi.

Lotty van den Berg heeft met hen geleefd, gepraat (weliswaar enkel in het Arabisch) en zorgen gedeeld. Zij heeft dat weergegeven in een bewust leesbaar gehouden doktoraats thesis. Dat zijn meer geschenken tesamen, dan wij ooit van de « Wetenschap » mochten verhoppen. Haar werkmethode kan ons dan slechts een doorsnede geven van « haar families » en haar kennis daarover: het is stukken levendiger en leerzamer dan uitgezifte procenten en tabellen van hoog « wetenschappelijk » onderzoek.

Zij schrijft over mensen, niet over cijfers. Een vrouw die haar mannetje staat in de Marokkaanse wereld. Bestellen!

F.B.

Gastarbeiders, Lotgenoot en landgenoot?, Miek Aerts - Albert Martens, Kritak uitgave, 1978, 162 blz, 240 F.

- plaats van de buitenlandse werknemers in het productieproces en de organisatie van de secundaire arbeidsmarkt,
- buitenlandse werknemers, Belgische arbeidersklasse en vakbonden,
- de buitenlandse werknemers. Klassegeneet in de (Belgische) arbeidersstrijd (1966-1977),
- klassegeneet maar geen landgenoot,
- besluit en overzicht van arbeidsvergunningen en arbeidskaarten.

Te bestellen: Kritakuitgeverij, J. Lipsiusstraat 57, 3000 Leuven. Rek. 000-0945441-79. Tel. 016/23 12 64.

opt beknopt beknopt beknopt beknopt be

Volksgezondheid en vreemdelingen

Een aantal sociale diensten van O.C.M.W.'s wordt gevraagd hun confidentiële dossiers over vreemdelingen door te sturen naar het Ministerie van Volksgezondheid. In principe is dit alles door beroepsgeheim gedekt, maar kan het Ministerie wel gegevens opvragen omtrent de financiële tegemoetkomingen aan cliënten van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (vroeger de C.O.O., de « onderstand »);

Eén aldaar zetelende inspecteur, die als bij toeval, eerst carrière heeft gemaakt in het Ministerie van Justitie schijnt nostalgieke gevoelens toe te dragen aan zijn vroegere werkgever. Zo komt het dat vele vreemdelingen, die in een noodsituatie verkeren en meenden dat ook voor hen « het recht op maatschappelijke dienstverlening » (art. 1 van de wet van 8 juli 1976 over de O.C.M.W.) gold, plots bezoek krijgen van de Dienst Vreemdelingenzaken (vroegere vreemdelingenpolitie) en uit het land worden gezet « omdat zij niet in staat zijn om in hun eigen onderhoud te voorzien ». Vele O.C.M.W.'s geraken op die manier « lastige dossiers » kwijt. Dat hierdoor de wet wordt verkracht en hun « beroepsgeheim » een lachertje wordt, schijnt hen niet te raken.

Maatschappelijke werkers in sociale diensten van O.C.M.W.'s zouden best eens nagaan wat er met hun dossiers gebeurt... velen zijn hierover al te weinig ingelicht!

Racisme in Gent

Het politiek bestuur van Volksunie Gent-Muide vond het nodig een brochure uit te geven over « Gastarbeiders, vervreemding en verkrotting van de buurt Sluizeken-Muide ». Eigenlijk verdient deze brochure geen bespreking: ze steunt op onvoldoende gegevens en komt tot besluiten over gastarbeid die elke norm van objectiviteit tarten. Toch willen we dit pamflet hier vermelden omdat het een uitstekend voorbeeld is van de racistische

uitwassen die her en der bijdragen tot de opkomst van een wansmakelijke « xenofobe subfolklore ».

Volgens het pamflet zijn de Belgen in de buurt nette, oppassende mensen (arbeiders, schippers, kleine zelfstandigen) die erg aan hun buurtleven houden. Doch de 22,8 % boze vreemdelingen die in de wijk neergestreken zijn dreigen de buurt teloor te doen gaan. Over de vreemdelingen lezen we in het pamflet als volgt: « De Turk is zeer zelfbewust, dikwijls imperialistisch. Zijn zelfbewustzijn tracht hij door Zuiders temperament te uiten: uit machtsvertoon met een sliert auto's al toeterend door de straten rijden, bezetten van voetpad voor « zijn » cafés. Hij bewijst zijn potentie door veel kinderen te hebben. Hij is hier gekomen om geld te verdienen. Vermits hij trots is en zelfbewust, zal hij het minderwaardige werk, de vuile en de zware arbeid niet lang doen... » (p. 7). En: « Vermits hij geld wil verdienen zijn de kinderen voor hem niet alleen een teken van viriliteit, maar ook een middel om aan fondsen te komen... » (...) « Snel leert hij op de hoogte te zijn van alle middelen die de maatschappelijke zekerheid ter plaatse biedt om zonder werken inkomen te verwerven » (p. 8).

Na een hele reeks dergelijke citaten volgen ettelijke bladzijden beeldende beschrijvingen over de leefgewoontes en de religieuze gewoontes van de gastarbeiders: ingewanden van ritueel geslachte dieren op straat gooien, nageboorten op de vuilnishoop, nachtlawaai van spelende kinderen en in Turkse cafés. Daarnaast vinden we nog verwijten aan het adres van de plaatselijke politie: korrupte kontakten met de Turkse leiders uit de buurt. En: « De Vlaamse bevolking heeft het gevoel door de overheid niet te worden beschermd... » (p. 11). Ook verwijten aan de vakbonden, die de gastarbeiders de hand boven het hoofd houden (p. 24-25) kunnen we telkens opnieuw lezen. Wanneer dan op bepaalde plaatsen de overheid en de werkgevers

zachtjes berispt worden, lijkt dit ons bijna een poging om de zaak spijs alles toch een objectief tintje mee te geven. Onmiddellijk daarna vinden we inderdaad de eis tot zeer strikte controle op de gezinshereniging: liefst zo weinig mogelijk gezinnen herenigen en strikt beperken tot ouders en kinderen.

Kommentaar bij dit scheldschrift? Alle verwijten aan de Turken zijn een uitdrukking van ongemak en verontwaardiging bij de Belgen uit de buurt. Al dient deze wijkbewoners geenszins de schuld voor dit pamflet in de schoenen geschoven. Hun onbegrip voor het vreemde, het anderszijn van andere volkeren is immers de fout van instanties met een opvoedingsverantwoordelijkheid — zoals de plaatselijke politieke organisaties, die liever op dit onbegrip inspelen, met de bedoeling er politiek munt uit te slaan, dan tot een beter begrip van de economische rol en de eigen cultuur van de vreemde arbeiders en hun gezinnen bij te dragen (wat de economische rol betreft: zie het dossier in dit nummer).

Het is spijtig dat de Volksunie haar niet onaardig migrantenblazen met een dergelijk vulgair pamflet besmeurd moet zien. Het valt te hopen dat deze partij een duidelijke publieke stellingname terzake zal innemen.

Islam

In het Staatsblad van 6 mei 1978 verscheen het langverwachte Koninklijk Besluit tot inrichting van de comités belast met het beheer van de tempaliën van de erkende islamitische gemeenschappen. Na een eerste lektuur, een Koninklijk Besluit dat er mag zijn. De erkenning van « Le Centre Islamique et Culturel de Bruxelles » als dé enige religieuze instantie waartoe islamieten zich moeten richten komt er niet in voor. Ook de heer Aluini wordt niet expliciet erkend als hoofd-imam van België, en hiermee is men in overeenstemming met de islamitische doctrine. Gunstig is dat het beheer van de tempaliën wordt toegewezen aan te verkiezen comités.